

שערים

עבודת ה' ארצישראלית

גיליון 5 | תשרי תשפ"א

**"הדרך שאך בה אפשר להביא לתחיית
היהדות היא דרך החסידות השלימה"**
מאמר יסודי מבית חבורת 'שלהבתי-ה', עמוד 7

**המגמה אינה שהאדם ימחק את עצמו
בגלל אלוקים, להפך: אלוקים קורא לו
לממש את נשמת החיים שבקרבו, שהיא
החלק האלקי שהוטבע בו**
פרשת גן עדן כזירת המאבק בין זהויות האדם - הרב
אוריאל עיטם, עמוד 17

מתי תורתו של האדם תורה דיליה?
עמוד 22

שלהבת העולה מאליה

דבר מערכת

—
החבורה הסודית שהובילה בשקט
את מהפכת עבודת ה' בדור האחרון
—

אגדת שלהבתי-ה

על-פי חלק ממסורות תנועת החסידות,¹ הבעל-שם-טוב הקדוש השתייך לפני גילוי לחבורה סודית של צדיקים שעסקו יומם ולילה בלימוד תורת הסוד. ראש החבורה, רבי אדם בעל-שם, הבחין בייחודו של הבעש"ט, ואף הבין ברוח קדשו שעליו לקרב את הנער הצעיר לחבורתו. כך התקשר הבעש"ט לחבורה זו בגיל ארבע-עשרה, בה גדל בלימודו, בהנהגותיו ואף זכה להתגלותו של מורו ורבו אחיה השילוני, עד שזה האחרון גילה לבעש"ט את ייעודו והורה לו להתגלות ברבים ולהפיץ את תורתו.

בשנה וחצי האחרונות הלכו לבית עולמם שתי דמויות שהקימו את החבורה הסודית של החסידות בדור האחרון. בצום תשעה-באב תשי"א, ישבו הרב משה שפירא והרב עדין שטיינזלק, צעירים בני 15, והקימו את 'אחוות שלהבתי-ה' - חבורה שנועדה לחולל מהפכה רוחנית בעם ישראל מתוך אמונה והבנה שהדרך לעשות זאת היא דרך תורת החסידות. אין הכוונה לאמץ מנהגים חיצוניים בהם נהגו בקרב החסידים, אלא לצעוד בדרך הפנימית של החסידות על פי היסודות המחשבתיים שלה, וזאת בהתאמה להתחדשות היהדות בדור האחרון. כפי שניסחו זאת בעצמם: "אותו אילן חסידי עטור ענפים ונושא פירות-תפארת שנשתל לפני מאתיים שנה בגולה, יש לנטוע בקרקע המציאות הנוכחית, בתקופתנו אנו".

¹ מקורות וכתבים על כך נכתבו בעיקר במסורת חסידות חב"ד.

לזכרו של יהושפט-יחזקאל אמיתי
עלם חמודות וירא אלוקים
אוהב תורה ואהוב על כל רואיו

תוכן הגיליון

- שלהבת העולה מאליה | דבר מערכת 3
- בדרך שלהבתי-ה | אחוות שלהבתי-ה 7
- מאבק הזהויות | הרב אוריאל עיטם 17
- ובתורתו יהגה | ישראל רבנשטיין 22
- ברייתי אתך | יעקב אביחיל אוחנה 27

שערים

כתב עת לתורת ארץ ישראל
ועבודת ה' המיוחדת בדורנו

עורך: יוסי הלוי

Yosef154@gmail.com

י"ל ע"י ישיבת רועה ישראל - יצהר

רועה לקבל את 'שערים' בדוא"ל?
שלח כעת הודעה - 052-8308499

חברי 'שלהבתי-ה' ביקרו קשות את היהדות בארץ ישראל, הן את היהדות הדתית הן את שאינה כזו, וטענו שהעולם הדתי מדדה בעקבות ההתעוררות הלאומית המתחדשת בארץ, ואינו מתחדש אף הוא בדעות רוחניות ובחיי רוח הראויים לרומם את עם ישראל לקראת גאולתו בארצו. מתוך ניתוח המציאות הזו הרימו את

בצום תשעה-באב תשי"א,
ישבו הרב משה שפירא
והרב עדין שטיינזלץ,
צעירים בני 15, והקימו
את 'אחוות שלהבתי-ה'
- חבורה שנועדה לחולל
מהפכה רוחנית בעם
ישראל

דגל 'שלהבתי-ה', שתפקידו הוא "החייאת היהדות הדתית" בישראל ולחשוף את הגילוי האלוקי בעולם בכל רוחבו, לא רק בחיי הקודש אלא אף בעולם החול - במדע ובאמנות.²

בעקבות פטירתם של מחוללי המהפכה הזו, עסקו רבים בדמותם המיוחדת, אך אנו בחרנו לעסוק ולהתמקד ברעיון. מכיוון שרעיון החבורה לא רק הקדים את זמנו, אלא משמש גם כ"פרה-היסטוריה" רעיוני של התנועה המבורכת שצמחה בשנים האחרונות, תנועת החסידות הארצישראלית³ - ראוי להעמיק עוד ועוד

2 הרב משה שפירא ובעיקר הרב עדין שטיינזלץ, החאפיניו ברוח דעת ובסקרנות בלתי-נדלית, וכן המשיכו בדרכם של גדולי החסידות שחידשו את יסוד "מלוא כל הארץ כבודו", גם במציאות העכשווית רבת השפע והגוונים.

3 מעניין לבחון את ההתפתחות של התנועה במסלול חיים של הרב שפירא והרב שטיינזלץ לאחר שנות 'שלהבתי-ה'. הרב שפירא ורעייתו בחרו בעיסוקים חינוכיים, ובמשך השנים נפתחו לתורת הרב קוק ואף התקשרו לתלמידי

ביסודות אותם טבעו גדולים אלו על מנת ללכת לאורם. אמנם 'שערים' אינו נוטה לדבר 'על' התחדשות השיח בעבודת ה' בדורות האחרונים, שהרי דיבור 'מחקרי' שכזה חיצוני הוא ויבש, אלא בעיקר לבטא את השיח המתרחש בפועל ולהפיצו בקריאה פנימית; אך כאשר דנים ביסודות המחשבתיים על פיהם אנו משתדלים לחיות את חיינו, רצוי לשבת ולהתוועד על יסודות אלו עוד ועוד.⁴

חשובה ההבנה, שלהתחדשות החסידות הארצישראלית ישנם שורשים ויסודות עמוקים ומוסברים היטב. יותר מכך משמחת העובדה שחזונה של חבורת 'שלהבתי-ה' התגשם וגדל מעת עת, כשלהבת העולה מאליה.

גזור ושמו

המאמר המובא כאן, בדרך שלהבתי-ה, נכתב (ככל הנראה) על ידי הרב עדין שטיינזלץ אבן-ישראל זצ"ל, שכתב את רוב הפרסומים של 'שלהבתי-ה'. המאמר לא פורסם בכתב העת של התנועה, אלא יצא כמסמך פנימי שלה ונועד להסביר את עניינה. המאמר מתאר בהרחבה את הסיבות להקמת התנועה, את היסודות אותם הם רוצים להטביע במציאות ואף את הדרך המעשית בה הם צועדים.

להבנתנו, המאמר הזה הוא אבן-יסוד של התנועה הגדולה שאנו רואים היום, בה יהודים רבים בווערים באש-קודש באהבת ה'. לכן המלצתנו לכל אחד לשמור את הגיליון הזה

הרב והרצי"ה, ואף קבעו את מושבם בעופרה, שבהקמתה לקחו חלק חברי גוש-אמונים. בעקבות כך, משפיעה משפחת שפירא בעיקר בקרב עולם זה. לעומת זאת, הרב שטיינזלץ הקים בשנת תשד"מ את ישיבת 'מקור-חיים' יחד עם הרב שג"ר והרב פרומן, וזכר כולם לברכה, וממילא השפעתו (החינוכית הישירה, שהרי שיעוריו וספריו התפרסמו בכל אתר ואתר) ניכרת יותר במחוזות יהודה.

4 בייחוד שהשאירו לנו מאמרים ומסמכים רבים העוסקים ברעיונות התנועה, שרובם פורסמו בכתב-העת שלה - 'רשפים'.

(כמובן שגם את קודמיו...), ללמוד את המאמר פעם ופעמיים, לשלוף משקה ולהתוועד עליו עם כל יהודי שהוא פוגש בדרכו. לחיים לחיים!

ראשית יש לכוון להרגשת
ה' כמציאות מוחשית,
והבנה שרק על ידי אהבת
ה' ניתן להכיר את העולם
כולו

לתועלת הקוראים,

נסקור בקצרה את חלקי המאמר:

שני צדי המטבע

פרק א' מבאר שיש שני צדדים בלתי נפרדים - החיים והדת.⁵ אי אפשר לחיות חיים ללא אמונה, וכאשר רגל אחת צולעת, הדבר משפיע מיידית גם על הרגל השנייה.

האמונה השלימה, זו שכוללת ומקיפה את כל החיים (כי היא כל החיים), מתחלקת לשלושה יסודות: רגש-הכרה-שיטה.

ראשית יש לכוון להרגשת ה' כמציאות מוחשית, והבנה שרק על ידי אהבת ה' ניתן להכיר את העולם כולו. הרגשה זו מיוחדת, מפני שאינה הרגשה אנושית המכירה את ה' מתוך העולם, וממילא בורא עולם חיצוני לה; אלא הרגשה שהעולם חיצוני לה, והבורא הוא הקיום הראשוני המחייב את העולם.

לאחר מכן קיימת ההכרה, הצד השכלי של

5 המילה 'דת' במאמר אינה מאפיינת רק את המסגרת הדתית של האדם, אלא יותר את האמונה, שממילא מתבטאת בחיים המעשיים.

6 במובן מסוים, גם הרגש וגם השכל הם סוגי הכרה, ועל ידי שניהם יחד ניתן להכיר ולחיות את מציאות ה' בצורה שלימה. הכרה שכלית בלא זו הרגשית יוצרת עולם יבש ומדולדל, ומאידך, הכרה רגשית ללא זו השכלית

הקיום היהודי שנותן בסיס איתן להרגשה, שהרי רק על גבי יסוד שכלי ניתן להתמיד בעבודת הרגש.

לבסוף באה השיטה, דרך מעשית לעקרונות אלו. ההבנה שיש צורך בשיטה מחודשת באה בעקבות העובדה שניתן לקיים את כל המצוות קלה כבחמורה, ובכל זאת להישאר בעל לב אטום. השיטה עליה מדבר המאמר הינה, כמובן, דרך תנועת החסידות.

יהודי למחצה

פרק ב' הוא החריף מבין הפרקים, ומתאר את מציאות העולם הדתי בעת כתיבת המאמר. בפרק זה מועברת ביקורת נוקבת על העולם הדתי דאז, שמאופיין בחוסר אמת ובחוסר רגש דתי אמיתי, עד כדי כך שהדת היא רק חלק מעולמו ותרבותו. ניתן להתווכח על מצב העולם הדתי כעת, אך יש לזכור שהמאמר נכתב לפני כ-60 שנה מראות עיניו של הכותב הצעיר.

הפתרון - תורת החסידות

פרקים ג' וד' עוסקים בפתרון לבעיה המוצגת במאמר - "הדרך שאך בה אפשר להביא לתחיית היהדות היא דרך החסידות השלימה". חסידות זו, 'השלימה', מאופיינת בכך שלא נשארה רק בעולם המחשבה המופשט, אלא תורגמה לשפת חיים עשירה וממשית המתאימה לכל אדם בכל יום. בפרק ג' מבוארים עקרונות יסוד של החסידות, וראשון להם הוא עקרון "מלוא כל הארץ כבודו" וההשלכה הראשונה לידיעה הזו הוא שהמטרה של האדם בעולמו הוא להידבק באין-סוף ולהתגבר על התעוועים שמציב עולם הזה על ידי האהבה הגדולה לבורא עולם. כן, זהו הדיון המרכזי בחייו של יהודי דתי - כמה יש בליבו אהבה!

יוצרת עולם משתנה ולא יציב. בסוגיית ההכרה השכלית והרגשית זו עסק הרב קוק זצ"ל בהרחבה בפסקאות רבות, בייחוד בספרו עין א"ה.

מתוך עקרון "מלוא כל הארץ כבודו", מתבארים יסודות נוספים בחסידות: אמונה, שמחה, התלהבות וגדלות המוחין. אמנם כל צדיק הביא את הייחודיות שלו לעולם החסידות אך המכנה המשותף לכולם הוא "לעשות את תורת ישראל לתורת חיים".

בדורנו החיים התרחבו ועלינו, החסידים הארצישראלים, לאזור אומץ ולקדש את החיים בכל היקפם ורוחבם

אף הדור שלנו צריך לתת את חידושו לעולם. מטרת החסידות היא לקדש את העולם, אך בזמן ראשית החסידות החיים היו מצומצמים, וממילא העיסוק בקידוש העולם הסתכם בחייו האישיים של היהודי, באכילתו ובשאר מעשיו. אך בדורנו החיים התרחבו ועלינו, החסידים הארצישראלים, לאזור אומץ ולקדש את החיים בכל היקפם ורוחבם - "החסידות השלימה באה למלא חלל זה. היא אומרת שכל אותו כוח גשמי ורוחני עצום שהביא עמו הזמן, אותו עולם עשיר ורב-צבעים שהמודרניזציה פתחה לפני האדם בן-זמננו - לא עולם חולין הוא, אלא עולם של קדושה. כל גילויי החיים של טוב ויפה שמגלמים המדע והטכניקה, כל הנוחיות הגשמית - כל אלה, ניצוצות אלקיים שבויים בתוכם, וניצוצות אלה תובעים את תיקונם".

אשרינו שזכינו להיות המשך לאנשים גדולים בעלי מחשבות גדולות, ולהגדיל את אור השלהבת עד שכל עם ישראל יואר ויתחמם לאורה בבעירה גדולה לה' יתברך, מקור כל חי.

בדרך שלהבתייה אחוות 'שלהבתייה'

אמונה וחיים - הילכו יחדיו? | הבעיה של החיים הדתיים | כיצד החסידות פותרת את הבעיות?

על החסידות כדרך חיים

פרק א: על האמונה השלימה

החיים¹ והדת - ערכים המשלימים זה את זה, המקבילים זה לזה, והמתמזגים זה בזה. החיים והדת הם שני צדדים של מטבע אחת, "חיים" או "דת" הם ביטויים שונים מצדדים שונים - אותו דבר עצמו שהוא נשמת האדם. אין לתאר את שני הערכים הללו נפרדים זה מזה, כי הם מאוחדים כשני צדדים של אותה מטבע. ממש כשם שאין אפשרות לצייר אמונה בלי חיים, כך אין אפשרות לתאר חיים בלי אמונה. לחיות משמעו להאמין. המטבע מצידה האחד פגום, לא רק צד אחד חסר לה, גם הצד השני, השלם, הוא פסול ופגום. חיים בלי אמונה כלל הם "דבר שאינו". כשם שצד אחד של המטבע בלא צד שני כלל הוא דבר שאינו קיים, אלא אך תמונה מופשטת. אפשר לחשוב על "חיים" במופשט, אך אין לחיות חיים בלי אמונה.

דת היא צורה מסויימת של אמונה - אמונה מושלמת - אולם כאשר באה הבריחה מן האמונה בעלת הערכים המוחלטים של הדת, אל האמונה בערכים משתנים ויחסיים, הרי אף כי נשארה זו אמונה (שכן בלי כל אמונה אין אפשרות לחיים) אך האמונה המשתנה אינה

1 הערות השוליים במאמר זה נוספו כביאור והרחבה על ידי מערכת 'שערים'. להבנת המאמר לאשורו, מומלץ לקרוא לפני הלימוד את דבר המערכת.

מספקת ועל כן באים הזעזועים בצד השני של המטבע - החיים. החסרון באמונה מתבטא על ידי חסרון בחיים. כי האמונה שבאה במקומה של האמונה הדתית, אינה צד שני מתאים לצד האחד של החיים. קיים כזה שצדו האחד - החיים - שלם, וצדו השני פגום וחסר הוא, צורה פסולה וחריבה מעיקרה. החיים הם דבר נתון ותמיד שלם. נתון ללא חשבונות, קיים ללא חישובים. הצד השני של המטבע חייב להקביל ולחפש את צדו הראשון. האמונה חייבת להיות לא כאמונה היחסית החלה רק על חלק מן הנושאים, אמונה הנוגעת רק בחלק מן הבעיות, אמונה התלויה במשתנים רבים, אמונה זו אינה אמונת חיים.

האמונה הנכונה היא האמונה המקיפה את הכל, הכוללת את כל החיים בתוכה - כי היא זה החיים. זוהי האמונה שערכיה אינם שאובים מתחומי המחשבה הזרים, אלא הם כחיים - כי הם החיים, קיימים בפני עצמם - או במילה אחת הדת.

הדת האמיתית אינה רק ביטוי חיצוני-ריקני לאפסות, אלא אמונה שלימה, עם מבנה שלם מקיף כל שקיומו מעצמו. וביסודה של האמונה הנצחית קיימים: הרגש הדתי, ההכרה הדתית, והשיטה הדתית.

רגש דתי יסודי מהו? הרגש מציאות הבורא כמציאות ראשונית? אהבת הבורא, אהבה עצמית יסודית, והידיעה כי רק באמצעות אהבה ויראה בלתי אמצעית של הבורא אפשר להגיע להכרת העולם, זהו הבסיס להרגשה דתית עמוקה-אמיתית. (לעומת זאת) קיימת הרגשה דתית,

2 בחסידות מתואר מצב בו בתודעת היהודי ה"אלוקות בפשיטות ועולמות בהתחדשות". דהיינו, המושכל הראשון והוודאי של היהודי הוא נוכחות האלוהות בעולם, ורק על גב ידיעה ודאית זו, מונחת הידיעה של מציאות העולמות הגשמיים. מצב כזה אינו רק בתודעה המורגשת של היהודי, אלא אפשרי כבר בתודעה השכלית שלו. גם אם אינך חי כך, אפשר להבין שכך בנויה המציאות - שנוכחות ה' יותר ודאית וממשית מאשר מציאות העולמות. ניתן שלרעיון מעין זה מתכוון הרב במילים אלו.

פילוסופית, אחרת, אולם היא איננה אמיתית, (והיא) הכרת ה' מתוך העולם, כלומר, העמדת העולם כגורם ראשון אותו צריך האדם להרגיש ולהכיר, ורק באמצעות הרגשה זו אפשר להגיע להכרת ה'. כלומר, מציאות ה' הינה משנית לעולם - טפילה לו.

את ההבדלים בין צורות הרגשה אלה נוכל להכיר ברגע שנתרגמן לשפת המעשה. "ההרגשה הדתית" הרגילה: שתחילתה העולם, האדם או ערכים רוחניים אחרים, אינה יוצאת בעצם מנקודת מוצאה, ואינה מגיעה למעשה עד לבורא, משום שאינה יכולה להינתק מיסודה הראשון והמשתנה. לעומת זאת, ההרגשה הדתית האמיתית, כאשר מגיעה היא לצורתה הנכונה, נקודת מוצאה היא האלוקות, אותה אלוקות נפשית, מרכז העולם והאדם כאחד. בכוחו של רגש כזה - ה' מקומו של עולם או העולם נמצא בה' - להבעיר אור בנפשו של האדם - דת אמת לווהטת - בוערת באש תמיד. רק הרגשת אמת זו עשויה לשחרר את הנפש מכבלי השכר והעונש שמזדמנים בהתארעות חיות דתיות ולהטותה לאפיק החובה, האמת והנצח.

אך אם כזה הוא הרגש הדתי היסודי, מה לאדם פשוט ולכל המילים הנשגבות הללו? מנין שאב הלה את הכוח והעוצמה להתבוננות מעמקת זו ולאורחות חיים נעלים כאלה שנזכרו? רגש זה יכול להיות שייך למספר מצומצם של יחידי סגולה ותו לא. ומה יהיה על האדם הפשוט? אולם, עובדה היא שבכל יהודי ויהודי, ויהא זה הפשוט ביותר - קיימים ניצוצות של התעלות והתקדשות. ברצונך להרגישם? הסתכל על פניו בליל יום הכיפורים, שעה שהקהל אומר את תפילת "כל נדרי", כל יהודי משתוקק, ולו גם השתוקקות מועטת בלבד, לבטל עצמו בפני העצמות הגדולה. כל אחד שואף, גם מבלי דעת

3 המצויה בקרב רוב האנשים, והיא זו שכונתה בפסקה הקודמת 'אינה אמיתית'.

ומבלי פרש זאת לעצמו, להגיע להרגשה ש"הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו". נמצא, שרגש כזה נמצא בכל יהודי בכוח, אלא שיש להוציאו אל הפועל, לפתחו ולטפחו. מאידך, דרושה התמדה מרובה, דרושה יגיעה נפשית וגשמית כאחד כדי להגיע לרגש זה ולהתלהט ממנו.

ממש כשם שאין אפשרות לצייר אמונה בלי חיים, כך אין אפשרות לתאר חיים בלי אמונה. לחיות משמעו להאמין.

ברגע שהרגשה זו חסרה, אפשר לומר במפורש: אם אדם אינו מרגיש כך את היהדות, או לפחות סבור שכך צריכה להיות הרגשת האלוקות המתמדת, אם עדיין דתי הוא, הרי הוא שוטה. הרגשה אחרת הינה עבודת אלילים, הינה עבודה האדם את עצמו, את הערך שהוא עצמו יצר, ולשם מה אפוא העמל? מדוע ממיר הוא את נוחיות העולם הזה בעולם זר, רחוק ממנו, בהשתעשעו בתקוה שהוא יזכה בו, כי אכן הרי הוא "דתי"? רק הרגשת האובייקטיביות היסודית שיהדות, רק היא מהווה את היסוד לדתיות שתעבור את כל תהפוכי הזמן.

הכרה דתית מהי? צידה השכלי, העיוני של ההרגשה הדתית הינה ההכרה. כל הרגשה הינה מעומעמת, הכרחית באי-בהירותה הטבעית, ועל הכל - עראית, שכן הינה יצירת הלב הרגעית. אם קבענו שהרגש הדתי האמיתי מפנה את הכל לכיוון האחד, האלוקות, האחת, הרי רגש דתי לווהט כזה איננו יכול להמשך זמן רב. יכול הוא לגרום להפסקת החיים או להפסקת ההרגשה. את יכולת ההתמדה והקיום להרגשה נותן הצד העיוני

הנובע מן ההגיון. ההכרה הדתית אף היא בונה ומכוונת את החיים הדתיים של היום-יום, מתוך ההרגשה ש"ה' הוא האלקים ואין עוד מלבדו". שיטה דתית מהי? אין להסתפק בסידור רגשי ושכלי של הדתיות. אמנם הרגש הדתי המפותח נותן לאדם את הדחיפה הראשונה, וממשיך ללוותו כל ימיו בנצנוצו מדי פעם בפעם בצורת חויה דתית. אך החויה הדתית היא היסוד למחשבה ומעשה דתיים. המעשה הדתי הינו בהכרח תוצאת הרגש הדתי. "גדול

אפשר לומר במפורש: אם אדם אינו מרגיש כך את היהדות, או לפחות סבור שכך צריכה להיות הרגשת האלוקות המתמדת, אם עדיין דתי הוא, הרי הוא שוטה. הרגשה אחרת הינה עבודת אלילים, הינה עבודה האדם את עצמו, את הערך שהוא עצמו יצר, ולשם מה אפוא העמל?

תלמוד שמביא לידי מעשה". אין להסתפק בתלמוד, שהינו בנידון זה החוויה, יש להסיק את המסקנות ולפעול בהתאם להן. למרות המצאותה של מערכת מצוות שלימה ומשוכללת המכוונת את המעשה הדתי, נחוצה גם השיטה הדתית - הדרך להדרכת המחשבה ברוח הדתית.⁴

4 לסיכום, קיימים שלושה יסודות ביסודה של אמונת החיים: הרגש - החוויה (במובן העליון שלה) דרכה

מחומר הגלם הזה שניתן בידינו, אפשר לעצב דמות מסויימת ביותר: אדם דתי. אין זה צירוף פשוט של תואר; דתי לשם-עצם "אישי". את חומר הגלם הזה ניתן גם לכנות בשם אחר: תיאוריה על השקפת חיים שלימה, אמיתית, תהא התיאוריה נפלאה עד כמה שתהא, הרי ביצועה הוא העיקר. ומי הוא המבצע? מיהו נושא הדבר? הוי אומר האדם הדתי.

ללא צל של ספק מבינים אנו שאיש דתי כזה אשר מוציא את התיאוריה שנזכרה לעיל מן הכוח אל הפועל הינו יהודי. ומהו יהודי? העולם עשוי דרגות דרגות זו למעלה מזו וזו כוללת את זו. היהודי הינו המעלה העליונה בהתפתחות העולם, וכל דבר נוסף בהתפתחות אינו מבטל את קודמו, אלא ממשיכו ומגביהו. כל חי הינו מבחינה מסויימת צומח ועוד משהו. האדם הינו חי ועוד משהו. היהודי הינו אדם ועוד משהו. יהודי שלם הינו קודם-כל אדם שלם, כלומר, בעל יכולת ורצון להשתמש בכל כוחותיו ואפשרויותיו, כי זהו המיוחד שבאדם השלם. היכולת והרצון להשתמש בכל כוחותיו ואפשרויותיו תואמים את יסוד ההתעלות והקידמה הבלתי פוסקות. האדם השלם איננו עומד במקום אחד, אף לא רגע בחייו, ה"קפאון" הינו ירידה. ליהודי, שהוא בעצם האדם המושלם, נוסף עוד משהו: יסוד חייו הינו האלוקים - הוא רואה את גילוי האלוקות בכל, בכל העצמים, בכל הזמנים והמקומות, תפקידו הוא: לזרוע ולהצמיח את היקר והקדוש כפי שזה נובע מגילוי האלוקות לפניו בהתמדה. שאיפתו היא לדעת הכל, לראות הכל ולפעול תמיד ללא הגבלה כדי להעלות את כל סביבתו יחד עמו.

מרגישים ודבקים בבורא; ההכרה - הבסיס השכלי לקשר עם ה', הגורם לרגש להתקבע ולהתמיד; השיטה - הדרך המעשית שמבטאת את הקשר עם ה', בשונה מקיום המצוות, שכמובן מקשרות את האדם עם בוראו, אך אינן מהוות שיטה מעשית לביטוי המחשבה והרגש הגלויים בקשר עם ה'. שיטות רבות פותחו סביב היגיון זה: המוסר, חסידות אשכנז וכמובן תנועת החסידות בה עוסק הפרק השלישי במאמר.

הוא איש המדע, היופי והמוסר. הוא המהלך בין העומדים, הוא היסוד הדינמי שבהתעלות העולמות. ובסיכום - היהודי הוא האדם השלם האלוכי.

פרק ב: מצבה של היהדות בימינו

אין צורך בחקירות מדויקות ומדויקות, אין צורך בגילויים מרעישים מרחיקי לכת כדי להוכיח את עטרת שושני הכוזב המקיפה את היהדות. כל בר בי רב אשר ירצה לנתח את המצב העכשווי ללא כחל ושרק, יוכיח על נקלה שהיהדות הדתית איננה חיה עוד, אלא מתקיימת בלבד. מהם סימני החיים? ריבוי והתפתחות. הבה ונבדוק את הגוף הזה ונראה עד כמה נמצאים בו סימנים אלה. היהודים הדתיים מתמעטים והולכים באופן מבעית. הזקנים עוזבים אותנו לאנחות ואין תיישים אחרים להעמיד בראש. הנוער הדתי האמיתי הולך ונעלם מן האופק. משנה לשנה הולכת ומתדלדלת איכותו. הולך ומתגבש גרעין חזק של בני נוער ומבוגרים כאחד נגד הדת במדינתנו. חוסר גאווה דתית מקעקע את היסודות האיתנים עליהם נבנתה פעם היהדות. היהדות הדתית הולכת וגוססת, כמובן גם רופא יוכל להאריך לכמה שעות את גסיסתו של חולה על-ידי זריקות שונות, ואותו דבר עושים ראשי היישוב הדתי. אולם עד מתי? הרי ברור גם לרופאים וגם לחולה שהקץ קרוב, ויש ברור עתה לכל מי שאך רוצה לראות זאת, ויש רבים שאינם רוצים, שמצב היהדות בימינו הוא רע ביותר. ואם נרצה לדייק, הרע מכל מצבי היהדות בימים עברו.

בשלב נקודות אפשר להראות זאת:

א. היהדות הדתית לא היתה מעולם מיעוט קטן כל-כך בתוך כלל ישראל כפי שהוא כיום. מאז חרבה יהדות אירופה חרב עמה המרכז

5 יש לזכור שהמאמר פורסם לפני כ-60 שנה! למרות שגם בימינו לרב שטיינזלץ תמיד היה מה לומר ולהעיר, המציאות אינה אותו דבר כפי שהיה בזמן כתיבת המאמר.

היהודי הגדול שבועולם, ככל שחורבן זה הוא מכה איומה לכלל האומה, הרי איום כפלים ליהדות הדתית.

ב. גם אם נחפש בנרות, לא נמצא שום אדם בעל שיעור קומה שיוכל להראות מדוע נסחפו היהודים שאינם דתיים בזרם המים העכורים, מתי ומהי הדרך בה יחזרו יהודים אלה אל היהדות. נדמה לנו שהם בבחינת אבר קטוע מגופנו לעד.

ג. לדאבון לבנו אין בימינו שום אדם שיוכל להראות מדוע ולמה יתמידו היהודים הדתיים בדתיותם.

יהודי שלם הינו קודם-

כל אדם שלם, כלומר,

בעל יכולת ורצון

להשתמש בכל כוחותיו

ואפשרויותיו. ליהודי,

שהוא בעצם האדם

המושלם, נוסף עוד

משהו: יסוד חייו הינו

האלוקים - הוא רואה את

גילוי האלוקות בכל, בכל

העצמים, בכל הזמנים

והמקומות.

בעמנו חלים שינויים עצומים. המדינה - תופעה שלמה בפני עצמה; חידושי גדולים במדע הבין-לאומי; שנות פריחה ובניה אינטנסיבית בישראל; פצצת אטום, מימן וקובלט בעולם הגשם מחד, והתחדשות שיטות כשל אינשטיין ושאר גדולי המדע מאידך בעולם כולו. ובאותה שעה ביהדות - התעפשות, רקבון וסרחון.

מה הם הגורמים למצב אימים זה?

לראשונה נתקלים אנו בשיטת ההמרה: מעשים הומרו במילים, רעיונות במליצות ופעולות בסמלים ועוד ידנו נטויה להמיר ולהחליף ל"תפארת המליצה"?

דורנו חסר את האמת. צרתה היסודית של היהדות הדתית הוא חוסר אמת. מתקיים בנו אשר נאמר לישעיהו: "השמן לב העם הזה ואוזניו הכבד ועיניו השע, פן יראה בעיניו - ושב ורפא לו". איננו מסוגלים לראות את המצב לאשורו. איננו רוצים להאמין שמשחקים אנו בדת. איננו רוצים לדעת כי אכן מרמים אנו את עצמנו, וכל המרמה את עצמו - אך שוטה הוא רימה. חסרים אנו את ה"כך דוקא" והאמת. ואם ההרגשה הפנימית נעדרת, חזקה על המעשים החיצוניים שיהיו לקויים.

כל אותו חומר גלם או התיאוריה על הדתיות האמיתית היסודית שהם: הרגש, ההכרה והשיטה הדתית, אינם בנמצא, וממילא ברור הוא פרצופו של האיש הדתי בן ימינו. אכן, עצם מכתה של היהדות הוא חוסר רגש דתי אמיתי, יתר על כן, חוסר הרגשת החסרון, דרגה של טמטום הלב והחושבים שאין למעלה ממנה!

מה דמות היהודי הדתי בן ימינו? הדת וה' אצלו הינם רק חלק מעולמו, סולד הינהו מהרעיון שביסוד חייו של היהודי מונחת הדת, ולא הדת בצד החיים. אותה זהות של שני צדי המטבע נפגמה אצלו, אף אצל זה הטוען השכם והערב מעל בימות שונות: יהודי דתי אני ועושה אני למען הדת! ואכן כאן נמצא אבי אבות הטומאה. ראיית הדת כנושא הינה פסידו-דתית.

יהדות איננה נושא שמטפלים בו בעלי "שאר-רוח", היא חיים.

התשובה היא חד-

משמעית: אפשר להיות

יהודי דתי, אבל לא יהודי

דתי למחצה. או "ה' הוא

האלקים ואין עוד מלבדו"

או שהבעל המודרני על

כל גילוייו הוא האלקים.

אלוקי ישראל א-ל קנא הוא, כשם שתמהו לפני שלשת אלפי שנה עובדי האלילים דאז: כיצד יתכן שא-ל אחד, ויהא גדול ככל אשר יהא, יוכל לדחות אלפי אלילים אחרים? כן תמהים כיום עובדי האלילים של ימינו, אותם עובדי נוחיות עצמם, עובדי חיקויי תרבויות המערב והמזרח כאחד: "היתכן שהדת כנושא, ותהיה חשיבותו כאשר תהיה, תדחה את כל הנושאים האחרים שבחינו?"

התשובה היא חד-משמעית: אפשר להיות יהודי דתי, אבל לא יהודי דתי למחצה. "עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים?" זוהי כיום שאלת היהדות השלימה - שאלת חיים או מות. בימינו אין שום מקום לפשרות - או יהודי או "גוי". או "ה' הוא האלקים ואין עוד מלבדו" או שהבעל המודרני על כל גילוייו הוא האלקים. וכאן חובה להכריע, דרך ביניים אינה בנמצא.

הקץ לצביעות המנטפת מכפותיהם של היהודים "הדתיים", עסקני היהדות הדתית הדואגים לכאורה לדת-זכרון, א-ל נקם ושילם הוא אלקי ישראל, זכרו! הזמנים הללו זמנים גדולים הם, מתרחשים מאורעות אשר במשך אלפי שנים הם בבחינת בלתי ניתנים להגשמה.

הבלתי-מתגשם הולך ומתגשם לנגד עינינו.⁶ שינויים עצומים בעולם חלו בכל הזמנים והשטחים. עתה הגיעה שעת ההכרעה, ואם אכן הגעתם למסקנה שה' הוא האלקים, דעו לכם: הגיע גם תור ההכרעה הגדולה ביהדות! בל נאחר.

פרק ג: היהדות השלימה

ככדי להביא לאותה הכרעה ביהדות, לחידוש הנפשיות ביהדות, יש ללכת בדרך שתביא לרגש דתי אמיתי ולהכרה דתית, ובשיטה דתית שלמה. הדרך שאך בה אפשר להביא לתחיית היהדות היא דרך החסידות השלימה. ידיעת החסידות בימינו הינה ידיעה מקוטעת שבדרך כלל נקלטה מכל מיני מקורות משניים, מסורסים ומסולפים. מקורות אלה הם ספרים (בייחוד ספרי לימוד בבתי הספר) ומאמרים על חסידות העושים מן העיקר טפל ומן הטפל עיקר, המעוותים את דמותה האמיתית של החסידות. מאחר ששיטת החסידות השלימה צומחת ומתפתחת מתוך החסידות ההיסטורית, יש להסביר תחילה מהי החסידות.

החסידות הינה תורה שלימה. היא איננה שיטת מחשבה בלבד, אף לא דרך חיים בלבד: מצויים בה שני אלו ביחד, הלכה ומעשה נתמזגו בה יחדיו במזיגה אורגניות נפלאה. רעיונותיה של החסידות לא נשארו בעולם הרוח, טובות וערטילאיות. הן תורגמו לשפת החיים הממשית והמוכנת לכל אדם בחיי היום-יום שלו. עקרונותיה של תורה זו הינם "עתיקים מאוד ואף על פי כן חדשים לגמרי". יותר נכון לומר שהחסידות לא חידשה דבר ביהדות, אלא אך גילתה אותה. היא חדרה לתוך פנימיותה וחשפה אותה.

העקרון היסודי הראשוני של החסידות הוא "מלוא כל הארץ כבודו" או "את השמים ואת

6 כאמור, המאמר פורסם לפני כ-60 שנה, בשנותיה הראשונות של מדינת ישראל.

הארץ אני מלא". פירושו של עקרון זה הוא כי קיימת אך מציאות אחת, ישות אחת, ואין שום דבר שמחוצה לה. לא זו בלבד שהאלוקות ממלאת את המציאות שלה, אלא היא גם עצם המציאות, "לית אתר פנוי מיניה". שום ישות ושום מציאות אינן קיימות מבלעדי ה'. מתוך כך ש"אין עוד מלבדו" ואין מציאות מבלעדיו, הרי שיש להבין כי חומר ורוח הינם שווים לגביו. בסיכום: "הוא יצר הכל, הוא הכל" כדברי ר' אברהם אבן-עזרא.

ברגע שאדם יודע בבירור שהאלקות הינה הכל, ברור שמטרתו תהיה הרגש קרבתו של האין- סוף.

ברגע שאדם יודע בבירור, הן מבחינה שכלית - לאחר התעמקות בדבר, והן מבחינה רגשית - מתוך ההתקשרות הנפשית, שהאלקות הינה הכל, ברור שמטרתו תהיה הרגש קרבתו של האין-סוף (כפי שמכנים את ה' בספרי הקבלה והחסידות) ללא שום חציצה ומעצור. הוא ישאף להרגיש את קרבת ה' הממלאה את היקום, הוא יתמלא אהבה וכיסופים אל הממשות האמיתית היחידה. כל אותה מציאות של העולם הנראה לעינינו הינה רק אחיזת עיניים והעלמה של הממשות האמיתית של האלוקות, כמו שהמשיל זאת הבעש"ט: משל למלך שרצה לבחון כמה אוהבים אותו נתיניו. מה עשה? הקיף עצמו בחומות של אחיזת עיניים, עליהן הפקיד חיות-טרף של אחיזת עיניים, וסביבו שם מכשולים רבים, כולם מעשה אחיזת עיניים. זה שאהבתו למלך לא היתה רבה כל-כך, נרתע מן המכשולים

המפחידים ולא התקרב למלך, אולם אוהבו של המלך, מעוצם כיסופיו וגעגועיו למלך, לא חש כלל והסתער על החומות הללו בזו אחר זו. משהגיע למלך נוכח שכל המכשולים היו אך מכשולים של אחיזת עיניים.⁷

אכן, פירודו של העולם כישות עצמית, אך תעתועי עיניים הוא, והשאלה היא, עד כמה יש בלבו של האדם אהבה, עד כמה מתגבר הוא על המעצורים המדומים המפרידים בינו לבין אביו שבשמים.

מעקרון יסודי זה של ראיית כל העולם כמציאות אלקית, יוצאים אותם קוי-האופי החסידי כפי שהוא מתבטא בחיים: אמונה, שמחה, התלהבות, גדלות המוחין.

אמונה: האמונה אינה אך הנשמה לחיים, אמונה נכונה הינה אמונה המקפת את כל החיים, ומתוך אותו רגש אי-רציונלי צומחים ועולים הרגש הדתי, ההכרה הדתית והשיטה הדתית. החסידות הראתה שיסוד האמונה איננו שטות תמימה בעלמא, הנובעת מיסודות שאינם ניתנים לבחינה, כי-אם אמונה ברורה ובהירה, הניתנת להבנה ולהרגשה ברורים ומוצקים.

שמחה: בחסידות מזהים את העצבות, העצלות והחטא כבאים מאותו מקור. ואמנם, אף העצבות כעצלות, ענינה הוא הכבדה על האדם, היא מעיקה על נשמתו ונוטלת ממנו את כוח ההתעוררות וההתלהבות. העצבות שמה מעצורים על נפשו של האדם, השמחה לעומתה, גורמת להשתחררות מהם. השמחה מאפשרת לאדם לעבור את כל המכשולים, "כי בשמחה תצאו" - על זה פירש אחד מגדולי הרבנים בחסידות: "בשמחה יוצאים מכל ההעלמות", ההעלמות נעלמים, ומגיעים להיכלו של המלך, מלכו של עולם.

התלהבות: התלהבות פירושה פעילות בלתי פוסקת של כוחות הנפש. אין יהודי יכול שלא

7 ראה כתר שם טוב נא-ב.

להתלהב. אין אדם דתי מסוגל להשאר פסיבי בשום מצב של חיי. מעצם מהות תפקידו להפוך את החושך וההעלם שבחיים לאור, להפוך את המציאות הגשמית שמסביב - למציאות אלקית, חייב הוא להיות בעל התלהבות תמידית, כי המציאות אותה הוא רוצה להפנות לאלוקות אינה עומדת על מקומה, היא משתנה מרגע לרגע ולכל רגע ורגע תכלית משלו. האדם הדתי חייב להעלות את כל אותם רגעים, ולהדביק את קצב התרחשותם והתהוותם. הפסיביות, לעומת-זאת, היא חטא. הפסיביות משמיטה את החיים מידי האדם הדתי, היא נותנת להם שיזרמו בזרם, ללא הכוונה וללא גילוי האלוקות שבהם. האדם הפסיבי מסייע בידי כוחות ההרס להרוס את העולם, בשעה שהוא אינו נותן ידו להכוונת הכוחות החיוניים האדירים המצויים בעולם אל אפיקי הקדושה והאור האלקי.

אין יהודי יכול שלא להתלהב - הפסיביות, לעומת זאת, היא חטא.

גדלות המוחין: גדלות המוחין היא היכולת לראות בשפע הפרטים של החיים את כללותם התואמת אל התכלית העליונה. בכל אדם פרטי ובכל מצב בו הוא נמצא, משתייך הוא מצד מסויים אל התכלית האלקית. סוד הצלחתה של החסידות היה בתכונה זו. לכל אדם מישראל, בין אם הוא עם-הארץ, בין אם הוא למדן, בין עני בין עשיר, לכולם יש מקום בתנועה החסידית. החסידות לא דרשה מן האדם אלא את אשר מצוי בתוכו, היא שאפה שכל אדם יגלה את עצמותו, את מלוא אור נשמתו, ואת כל עוצמת הניצוץ האלקי שבנשמתו. על-כן יכול אף פשוטי העם להשתפך בסערת רגשות אדירה בתפילתם

ובאמירת התהילים שלהם, בלימוד "עין יעקב" ואמירת פרק משניות. ולא עוד זאת, אלא אף באכילה ובשתיה, בשמחה ובריקוד, בניגון ובכל מצב של התרוממות הנפש, גם ברגשות פשוטים אלה הוא עבד את ה'.

אותו אילן חסידי עטור ענפים ונושא פירות- תפארת שנשתל לפני מאתיים שנה בגולה, יש לנטוע בקרקע המציאות הנוכחית, בתקופתנו אנו

גדלות המוחין, הראיה בעלת המעוף הנעלה והנשגב, ללא הטפלות לטפל, ללא הצטמצמות במושגים אלייליים, הביאה לכלל התאמה והפעלה מקסימלית של הכוחות האדירים שהיו מצויים בעם. הפעלה זו הביאה לחזיון הנשגב ששמו - החסידות.

בחסידות פלגים רבים. הרבה זרמים רעיוניים זרמו בתוכה. רבים הם המנהיגים מכל סוגי האופי שקמו בתוכה, הללו התפללו בקול צעקה, והללו בקול דממה, אלו שמו את הדגש על התפילה, אלו על התורה, אלו השליטו את המוח על הלב, ואלו את הלב על המוח. אולם פלגים אלה כולם נבעו מאותו נהר, הנהר הגדול של החסידות הבעש"טית. אותה מהות עצמה שהיתה מוכללת בתוך החסידות הבעש"טית מצאה כאן בנפרד את דגשה היא בתוך החסידות. כל סוג של אופי מצא בחסידות נקודת מוקד אחרת, כל אדם מצא אותה מנקודת מבטו הוא, נקודת המבט הייחודית של נשמתו. הפלגים בחסידות לא הפכו לקללה אלא לברכה, ברכת הצבעוניות העשירה של עבודת ה'. ואף זאת, לא האלילות

הקטנונית הביאה ליצירת הקשת הרב-גונית, אלא דוקא גדלות המוחין, היכולת למזג ולאחד את עושר הצבעים למטרה אחת: גילוי האלוקות בעולם הזה.

ולמעלה מכל פרטי הזרמים בחסידות, היתה נקודת מוקד אחת: לעשות את תורת ישראל לתורת חיים. תורת חיים חייבת להיות דומה לחיים עצמם, היא חייבת להיות מושרשת במציאות, ועם זאת הולכת, גדלה וצומחת ללא הרף. אותו אילן חסידי עטור ענפים ונושא פירות-תפארת שנשתל לפני מאתיים שנה בגולה, יש לנטוע בקרקע המציאות הנוכחית, בתקופתנו אנו. גם בדור הזה חייבים להצמיח פירות באותו אילן. את הענפים והפירות של החסידות בזמננו, ניתן לחשוב כהשלמה לחסידות ההיסטורית, בדרך אל הגאולה השלימה, אשר בה תהיה החסידות בתורת שלימה.

כמעט מבלי דעת, אך בעצמה רבה, החלה האלילות של המאה העשרים לחדור לנפשו של האדם הדתי.

השינוי שמביאה השלמת החסידות בימינו לעומת החסידות ההיסטורית, אינו שינוי מהותי אלא שינוי במושא העיקרי של פעולתה. המשותף לשתיהן הוא השאיפה - קידוש החיים. אולם, בעוד שבזמנים ההם היו החיים מצומצמים, הרי עתה התרחבו, השתכללו והתפתחו. כליו החומריים והרוחניים של האדם גדלו והאדירו, השגיו בתחום הכרת עולמו החיצוני ויכולתו לשעבד את כוחות הטבע למטרותיו הולכים וגדלים ומתפתחים.

המדע והטכניקה, שהם הכלים להשגת הכרת העולם החיצוני ולשעבודו לצרכי האדם, שיעבדו כליל את רוחו של האדם אליהם, בהתפתחותם ובגידולם המהיר. התפתחות חיצונית זו, הביאה אף להשפעה על נפשו של האדם, לא רק מבחינה שכלית, אלא אף מבחינה נפשית. הישגי הטכניקה, הנוחיות הגשמית וסיפוק תאוות הגוף, מתוך ההרגל בהם, החלו לשעבד את האדם. השלימות שהעולם הנחיל, הן מן הבחינה השכלית והן מן הבחינה הרגשית קסמה לו לאדם והחלה מושכתו אליה. כמעט מבלי דעת, אך בעצמה רבה, החלה האלילות של המאה העשרים לחדור לנפשו של האדם הדתי. שפעת מעשים ללא משמעות דתית החלו מקיפים אותו מכל כיוון. ים של חכמה, ספרות ואמנות חילוניים הקיף אותו מסביב. נוצר חלל עצום בנפשו של האדם, דתיותו התחבאה במעשה המצוות ובבית הכנסת, ואילו החילוניות השתלטה על כל חיי היום-יום.

החסידות השלימה באה למלא חלל זה. היא אומרת שכל אותו כוח גשמי ורוחני עצום שהביא עמו הזמן, אותו עולם עשיר ורב-צבעים שהמודרניזציה פתחה לפני האדם בן-זמננו - לא עולם חולין הוא, אלא עולם של קדושה. כל גילוי החיים של טוב ויפה שמגלמים המדע והטכניקה, כל הנוחיות הגשמית - כל אלה, ניצוצות אלקיים שבויים בתוכם, וניצוצות אלה תובעים את תיקונם. יתר על-כן, לא זו בלבד שהאדם רשאי להשתמש בתענוגות העולם הזה - הן הרוחניים והן הגשמיים - לשם גילוי האלקים, אלא שחייב הוא לעשות זאת. הוא חייב לגייס את כל הישגי האדם ואת הפירות המבורכים שיצר, להבערת שלהבת הקודש של החיים הדתיים בימינו. כל הפונה עורף למציאות החדשה, כל הסוגר דתיותו בד' אמות של בית הכנסת, בוגד הוא ביעודו הדתי.

השתוקקותו וערגתו של האדם הדתי בימינו חייבת להיות השתוקקות לחוש בקרבתו של

האלקים, ב"מלוא כל הארץ כבודו" בכל פעולה ופעולה שהוא עושה. את ההתפתחות הרוחנית והגשמית האדירה העוברת עליו, חייב הוא לראות אך כהתפתחות רוחנית-דתית. החסידות השלימה היא המשך התפתחותה של החסידות ההיסטורית אל החברה האלוקית המקיפה בעולם כולו, אל עבודת אלקים שתקיף את כל החיים והמציאות.

השתוקקותו וערגתו של האדם הדתי בימינו חייבת להיות השתוקקות לחוש בקרבתו של האלקים, ב"מלוא כל הארץ כבודו" בכל פעולה ופעולה שהוא עושה.

פרק ד': דרך מימוש הרעיון

החסידות השלימה הינה עדיין רק בבחינת שיטה עיונית (ואף לא שיטה עיונית מושלמת בכל פרטיה), אולם ביהדות לא ההכרה המופשטת היא העיקר, אלא החיים, חיי מעשה ומחשבה. על-כן הגיבה שיטת החסידות השלימה להתגלות בחיי העולם בתורת חיים. אחרות שלהבת-ה שמה לעצמה מטרה לחיות את החיים היהודיים האמיתיים - של החסידות השלימה, ואף להפיצם ברבים באמצעי חינוך והסברה שונים עד ליצירת התנועה החסידית השלימה שתכוון את העם כולו בדרכה.

דרכה של תנועה זו כיצד? הבסיס הראשוני להיווצרות התנועה החסידית היא ההכרח ביצירת חברה שלימה אשר נקודת המוקד שלה היא החיים הדתיים, חברה המקיפה את כל חייו של האדם, כי החיים הדתיים בתפיסתה

של החסידות השלימה הינם: כל החיים כולם. התנועה הכללית בנויה מתאים בודדים אשר בכל אחד מהם נמצאים מספר אנשים אשר היותם בתא אחד תקשרם בקשרי ידידות הדוקים, אותה ידידות הנובעת מקשר נפשי עמוק אל האנשים הקרובים זה לזה באמת. כל תא כזה הינו תא של חיים המקיף את כל הוייתם של חבריו; כל פעילויותיהם וחייהם צמודים לאותה מסגרת חיים, הן חייהם הדתיים (במובן המקובל) והן שאר החיים, כלולים באותה מסגרת. תאים אלה יהיו ניצוצות השלהבת בכל מקום: בערים ובכפרים, במושבות ובקיבוצים, במוסדות לימוד ובצבא, ניצוצות ניצוצות של אחוות "שלהבתי-ה" יודלקו אט אט בכל פינות הארץ, עד בוא היום הגדול בו תובער השלהבת הגדולה בלב כל העם כולו, ותביא עמה את אור הגאולה השלימה.

מאבק הזהויות הרב אוריאל עיטם - ראש ישיבת ירוחם

בפני איזו דילמה עומד אדם הראשון? | מה תפקידו של הנחש? | וכיצד כל זה קשור לחיינו?

פרשת גן עדן כזירת המאבק בין זהויות האדם

פרק א - זהות דתית וזהות חילונית

זהות דתית וזהות חילונית

אנחנו נמצאים בתקופה של התמודדות ושל בירור. שאלות גדולות, גם כשהן מופיעות כהתמודדות ומאבק, מולידות את הצורך בליבון עמוק יותר, בירור וחידוד מושגים, ותובעות אותנו לחשוב מחדש. נעסוק בשאלות הללו של הזהות הדתית והחילונית, מתוך המקורות הראשוניים שבתורה - פרשת גן עדן.

במשך דורות רבים בעבר הרחוק, האנושות התאפיינה בזהות דתית. במאות השנים האחרונות, הולכת וצומחת באנושות זהות חילונית. היום זו כבר מציאות נתונה: בתוך החברה האנושית המערבית מצויות שתי הזהויות הללו, זו מול זו.

כיצד מוגדרות שתי הזהויות? במובן הפשוט ביותר, אפשר להציג אותן כך: זהות דתית רואה את אלוקים במרכז, בעוד זהות חילונית רואה את האדם במרכז. זהות דתית תובעת מהאדם לבחור ולעשות את מה שאלוקים רוצה, זהות חילונית קוראת לאדם לבחור ולעשות את מה שהוא רוצה.

לכאורה, זו שאלה של המאות האחרונות הבאה בעקבות התפתחות של העידן המודרני,

אך לאמיתו של דבר מדובר בהתמודדות עתיקה בהרבה. בדברים הבאים ברצוננו להראות שהבחירה בין שתי הזהויות הללו עומדת במוקד סיפורו של אדם הראשון; אחרי שנעשה זאת, נצלול מחדש לסיפור אדם הראשון, על מנת לחשוף ראייה עמוקה יותר שטמונה בה בשאלת הזהויות.

דילמת הזהות של אדם הראשון

בלב סיפורו של אדם הראשון בגן עדן עומדים הצווי האלקי שלא לאכול מעץ הדעת, וכישרון הבחירה שניתן בידיו של האדם. האדם עומד מול שתי אפשרויות: עליו לבחור בין מה שהוא רוצה ובין מה שאלוקים רוצה. הוא רוצה לאכול מעץ הדעת טוב ורע, ואלוקים רוצה שלא יאכל מהעץ.

האדם נדרש להחליט אם לממש את רצונו שלו או לעשות את רצון ה'. בחירתו של האדם לאכול מהעץ, תחשב במהותה כבחירה בזהות החילונית. לפי טענה זו הבחירה בזהות החילונית אינה מותנית בכפירה באלקים, אלא בשאלה מה האדם שם במרכז החיים שלו; את עצמו או את אלקים. למרות שלאדם הראשון ברור שיש אלקים, מעדיף אדם הראשון את רצונו על הרצון האלקי. העדפה זו שהיא מוקד חטא אדם הראשון, היא מהותה של הזהות החילונית. ניתן לראות בכך שאלה תמידית. האדם הוא יצור שתמיד יש לו רצונות. האתגר להיות אדם עובד ה', הוא האתגר של להיות מסוגל בכל פעם שיש סתירה בין הרצון האנושי לאלקי, לשים בצד את הרצון האנושי, ולבחור ברצון ה'.

לפי זה, המסר המשתקף מהפרשה הוא שהאדם נקרא לבחור בזהות הדתית, כלומר לשים את הרצון האישי בצד מפני הרצון האלקי. זאת בניגוד לאדם הראשון שבחר בזהות החילונית ושם את רצונו במרכז, ועל כן גורש מגן עדן והחמיץ את ההזדמנות לממש את ייעוד הבריאה.

אולם למרות ההחמזה הקשה של אדם הראשון, אופציית הבחירה בזהות הדתית לא עברה מן העולם. התורה ממשיכה את סיפורה של האנושות ומתארת איך אברהם אבינו, בוחר בזהות הדתית: "כִּי יִדְעֶתוּ לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוָה אֶת בְּנָיו וְאֶת בִּיתוֹ אֲתָרְיוּ וְשָׁמְרוּ דְרָךְ ה'" (בראשית יח ט). אברהם מקים את עם ישראל שנועד לממש את אותה המגמה כפי שבולט במתן תורה. קבלת התורה תוך אמירת 'נעשה ונשמע' משקפת בצורה חדה את הבחירה לקבל על עצמנו את רצון אלוקים. יש אם כן בתורה גם אפשרות חלופית לבחירתו של אדם הראשון, בחירה בזהות הדתית.

לפי ניתוח זה, הבחירה בין הזהויות איננה עניין שנוגד בעידן המודרני, אלא חלק בלתי נפרד מהסיפור המכונן של האנושות ושל התורה.

הקריאה הזו מעוררת כמובן שאלה עמוקה יותר - אם עומדת לפנינו הדילמה לבחור בין הזהות הדתית לחילונית, למה לבחור במה שאלוקים רוצה? הבחירה לעשות מה שאנחנו רוצים אינה מצריכה הסבר מיוחד, אבל מה הסיבה להעדיף את הרצון האלקי על פני רצוננו שלנו? לשאלה זו יש תשובות רבות. התשובה הפשטנית ביותר שכיון שהוא הכח החזק ביותר האדם חייב לעשות את רצונו. התשובה שהטעם לכך נעוץ בהיותו בורא העולם ומלכו. התשובה שהוא חכם יותר ויודע יותר טוב מאיתנו מה כדאי לנו, וכלה בתשובות עמוקות יותר. מכל מקום, העולם הדתי נדרש להסביר מדוע על האדם לדחות את רצונו מפני אלוהים.

ענת הנחש

במקביל לשתי הזהויות שביניהן צריך האדם לבחור, עומדות לפני האדם בגן עדן שתי 'דמויות' - אלוקים והנחש. האלקים אומר לאדם לבחור לעשות את הרצון האלקי. הנחש לעומתו אומר לאדם שלמרות שאלוקים מצוה

עליו לבחור בחירה מסוימת שהיפוכה יביא למיתתו, לא כדאי לאדם להאמין לו. אם יבחר האדם לממש את רצונותיו שלו לא רק שהוא לא ימות - 'לא מות תמות', אלא שהדבר יסב לו אושר ויעצים אותו. הנחש 'מגלה' לאדם את הדרך לעזוב את אלקים ולהסדר בלעדיו על ידי האכילה מעץ הדעת, ובכך להיות כאלקים.

האדם עומד מול שתי אפשרויות: עליו לבחור בין מה שהוא רוצה ובין מה שאלוקים רוצה. הוא רוצה לאכול מעץ הדעת טוב ורע, ואלוקים רוצה שלא יאכל מהעץ.

מה מתברר בסוף הסיפור? במבט פשוט מתברר שהנחש רימה את האדם. האדם האמין שאם יעשה את מה שהוא רוצה יהיה לו טוב, ולבסוף בשל אכילתו הוא גורש מגן עדן ואיבד את חיי הנצח. אם כן, עולה מכאן שטענת הנחש הייתה שקר ואשליה, והיה משתלם אכן לאדם לדחות את רצונו שלו ולבחור במה שאלוקים רוצה. סוף הסיפור מצטרף בכך למסקנה שהוסקה לעיל, ומסיק מתוך מבחן המציאות של אדם הראשון שעדיף לאדם לבחור במה שאלוקים רוצה שיעשה, ולא במה שהרצון של האדם עצמו קורא לו לעשות.

בסיכומו של דבר לפי מה שראינו עד עתה, סיפור גן עדן מציף לראשונה את שאלת הזהות הדתית והחילונית כפי שהוגדרה בראשית המאמר. הוא מלמד שכדאי לאדם למחוק ולבטל את עצמו ולבחור ברצון האלקי ובכך יזכה לחיים טובים ולאוושר המלא, וכי רע יהיה לאדם אם

יעזוב את הרצון האלקי על מנת לבחור לממש את הרצון האנושי שלו, שמנוגד לרצון האלקי. פיתוי ההליכה אחר מימוש הרצון האנושי מתגלה כאשליה כואבת בעלת סוף מר, והויתור עליו הוא צעד ששכרו המלא בצידו.

פרק ב - תודעה של תורה מול תודעה של נחש

שני צדדים באדם - מבט עומק על זהותו של אדם הראשון

אם נתבונן היטב בפרשת אדם הראשון נוכל להבחין שעד עכשיו לא הבאנו בחשבון את התמונה כולה. מבט זה יאפשר לנו לזהות רובד עמוק יותר, שיש בו תשתית לתפיסה ולחוויה של זהות דתית מלאה יותר, שחושפת גם מה חסר בתפיסה הדתית הרגילה שעולה מפרשת גן עדן כפי שתוארה עד עתה.

כבר ציינו שיש שתי דמויות בסיפור - אלוקים והנחש. אולם, במקביל לדמויות אלו יש בסיפור עוד צמד מושגים שצריך לתת עליהם את הדעת, והוא מצוי בתוך האדם עצמו. לפי התיאור של בריאת האדם הוא בנוי משני יסודות: נשמה וגוף, נשמת חיים מהאלקים ועפר מן האדמה. "וַיִּצְרָה ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֹפָר מִן הָאֲדָמָה וַיִּפֹּחַ בְּאַפָּיו נְשָׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה" (בראשית ב, ז). כשאנו מוצאים כי מחוץ לאדם נזכרים אלוקים והנחש, מתבקש להתבונן בצמד המקביל בתוך האדם - הנשמה והעפר, ולבחון את היחס בין שני הצמדים, ואכן התבוננות זאת מולידה מסקנות חשובות.

התורה מרמזת כי העפר שבאדם הוא החלק שמתחסם לדמותו של הנחש, שהרי על הנחש נאמר בסופו של הסיפור 'ועפר תאכל כל ימי חייך'. כמו כן נשמת החיים שבאדם היא החלק

באדם שמתחסם אל אלוקים, שהרי אלקים הוא שנפח "באפיו נשמת חיים", ו"מאן דנפח מתוכיה נפח" (זהר). גם בלי שנפרש במדויק מה משמעותם של דימויים אלו, יש כאן אמירה משמעותית - אלוקים אינו יוצר את האדם משני יסודות חיצוניים, נשמה ועפר. הוא יוצר אותו אמנם מיסוד העפר אך נופח בו נשמה אלקית.

יש אם כן באדם שכבה שמתכתבת עם עולמו של הנחש, ושכבה שמתייחסת ישירות לאלוקים. אלקים והנחש שמדברים עם האדם בפרשת גן עדן 'מקבילים' לשני המרכיבים שבתוכו.

הראייה הזו מחוללת שינוי משמעותי בהבנת צומת הבחירה שבה נתון האדם. השאלה כבר אינה האם האדם יתעלם מאלקים או ימחק את עצמו. השאלה היא באיזה שכבה בתוכו יבחר האדם - בשכבה החיצונית שמקשיבה לנחש או בשכבה האלקית הפנימית שבו. האם יבחר בצד של העפר או בצד של הנשמה. הבחירה אינה אם להיות עצמו או למחוק את עצמו וללכת אחר רצון אלוקים שמחוץ לו, אלא איזה מהמרכיבים שבאדם עצמו יעצב את חייו ואת זהותו. אילו האדם היה בוחר בנשמת החיים שבו, הוא היה זוכה לחיי נצח שמקורם באלקים חיים; הבחירה בצד הנחשי שבו הופכת אותו לזמני וחולף וחוזר אל העפר, והורגת את האדם. בניגוד למה שעלה לעיל ההתעלמות מאלקים אינה מימוש עצמי אלא התעלמות מהחלק העליון-הנשמתי שבאדם עצמו. הנחש קורא לאדם לבחור בזהות העפרית שלו, ומשלה אותו שזו באמת הזהות שלו.

הקב"ה הטביע באדם איכויות יוצאות דופן ומיוחדות, מעל ומעבר לעולם הרגיל, החומרי, הטבעי, החוקי. את האיכויות האלה האדם נקרא להצמיח, לפתח, לגדל, להזין אותם במזון המתאים שהוא מפתח אותם. אם במקום זה הוא לוקח מזון אחר שמפתח את העפר שבו, שקשור לתאוה, לנחשיות, לרע, זה גם מה שיצמח, זה מה שיהפוך להיות דומיננטי.

עתה נוכל לשים לב לצמד נוסף שמופיע בפרשה: שני העצים - עץ החיים ועץ הדעת טוב ורע. תחילה נדגיש את העולה מהפסוקים אודותם. לפני החטא האדם הצטוו לאכול מכל העצים כולל עץ החיים, ונאסר עליו לאכול רק מעץ הדעת טוב ורע. רק לאחר שחטא, נאסר עליו לאכול גם מעץ החיים: "הֵן הָאֲדָם הָיָה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ לְדַעַת טוֹב וָרָע, וְעַתָּה פֶּן יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וְחַי לְעֹלָם" (בראשית ג, כב).

אם נקביל את צמד העצים לצמדים שראינו תתרחב ותושלם התמונה עוד יותר. עץ החיים הוא המזון המתאים לנשמת החיים, כפי שרמוז בשמותיהם. ממנו האדם היה אמור לאכול ולחיות לנצח. אולם האדם אכל דווקא מהעץ הדעת טוב ורע שמזין את צד העפר שבו, העץ שממית ומביא את האדם חזרה אל העפר. רק מרגע זה ואילך לא יוכל האדם עוד לאכול מעץ החיים כיון שהשתעבד לצד העפר שבו. צד העפר אינו כולל רק את העפר ממש, אלא את כל העולם שהעפר מצמיח - "כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֵאֲכָל וְכִי תֵאָוֶה הוּא לְעֵינַיִם" (שם, ו), כל הנוצץ ומעורר התאוה שהיא מטבעה זמנית וחולפת. הבחירה של האדם הייתה איזה צד בתוכו להזין ולפתח - האם לקבל מזון שמתאים ל'רקמות החיצוניות' - לצד החומרי של האדם, או מזון שמתאים לרקמות הנצחיות של הנשמה, אלו שמצמיחות את העולם הפנימי, את הרובד הרעיוני והאמוני, את המוסר והרצון הטוב, שיכולים מכח זה להזין גם את הגוף עצמו באוויר פסגות ולקשור אותו לאיכות חיים מרוממת.

שני קולות פונים אל האדם בגן עדן: קולו של אלוקים שקורא לו לאכול מעץ החיים, וקולו של הנחש שקורא לו לאכול מעץ הדעת טוב ורע. כשאלוקים אומר לאדם: וּמֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בַיּוֹם אֲכַלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת, הוא מבהיר לו שאם יזין את הצד העפרי שבו - כוחותיו יתנוונו ועומק חייו יקטע.

שכבת העפר שבאדם נועדה להוות רק תשתית לשכבת הנשמה, ואם יזין האדם אותה במקום את נשמתו - החיים ילכו ויתנוונו, ויאבדו את משמעותם ונצחיותם.

יש אם כן הבדל עקרוני בין התורה לבין המושג הרווח של הדתיות, ויש להבדל זה ביטוי מכריע גם בסוגיית הבחירה. הבחירה לפי התורה אינה דומה לבחירה שעל פי התפיסה הדתית הרווחת בעולם. התורה לא מכוונת את האדם לבחור אם להיות עצמו או למחוק את עצמו.

יש אמנם צורך ותועלת בתנועה של ביטול כלפי אלוקים, אבל כחלק מההקשר הרחב של הזנת הנשמה שבאדם, ולא מתוך אידיאל שהאדם ימחק את עצמו. הביטול נוטל חלק חשוב בצמיחתו הרוחנית של האדם. יסודו הקבוע בעונה של האדם כלפי מקור החיים האינסופי שמחיה אותו ומטביע בו כוחות, והוא נדרש בתחילת הדרך ולעתים גם לאורכה כדי להסיר סיגים וגם כדי לנתק את האדם מהאגו הצר שמצמצם אותו ומנתקו מאלקיו מנשמתו ומהסובבים אותו. לעפר מהאדמה שבאדם קל מאוד 'לדבר' ולהשמיע את קולו, וכדי להקשיב להד קולה של הנשמה שבתוכו - צריך האדם פעמים רבות להשתיק את הקולות החזקים והחיצוניים יותר. אולם המגמה אינה שהאדם ימחק את עצמו בגלל אלוקים, להפך: אלוקים קורא לו לממש את נשמת החיים שבקרב, שהיא החלק האלקי שהוטבע בו.

החידוש של התורה שהאדם נברא בצלם אלוקים ונופחה בו נשמת חיים, מפרק את המשואה הדתית - האם יבחר האדם במימוש עצמי או באלוקים, וחושפת אפשרות עומק חדשה - מימוש הנקודה העצמית ביותר שבאדם - הנשמה - הוא ההתמסרות לאלקי. למול שני צדדי המשואה המנוגדים, כפי שהם מוצגים בויכוח הדתי-חילוני, מציבה התורה משואה חדשה שבה שני הצדדים מתאחדים. התאחדות הצדדים תלויה בכך שהאדם יהיה מוכן

להשתחרר מהשעבוד לשכבות החיצוניות שבו, שקשובות לתדר של הנחש, ולדבוק בשכבות הפנימיות שלו - נשמת החיים - שקשובות לתדר האלקי, ונושאות איכות אלקית.

הנחש משנה את הדילמה - המאבק על התודעה

האופן החדש שבו הצגנו את הדילמה שונה מכפי שהנחש הציג אותה. הנחש הוא זה שניסח את הדילמה בניסוח שבקריאה הראשונה שהצגנו, האם לבחור באלוקים או בעצמך. מתברר אם כן שהנחש לא מתוכח עם אלקים על ליבו של האדם במה לבחור, באדם או באלוקים. הנחש מטעה במכוון בהצגת הדילמה בעצמה.

כמובן, הנחש אינו רק יצור שמסתובב בחוץ, אלא גם קול שנשמע בתוכנו. הזהות החילונית תופסת כך את הזהות הדתית, ומטיחה במאמינים 'אתם בוחרים למחוק את עצמכם לטובת רצון אלוקים, ואנחנו לא מוכנים למחוק את עצמנו'. אולם באמת הציור הזה ספוג כבר ממבט הנחש ולא אלו פני הדברים. גם אם היינו מוכנים

השאלה כבר אינה האם האדם יתעלם מאלוקים או ימחק את עצמו. השאלה היא באיזה שכבה בתוכו יבחר האדם.

למחוק את עצמנו לגמרי בפני הקב"ה לא זה מה שאלוקים רוצה מאיתנו, ולא לשם כך הוא ברא אותנו. ייעודנו הוא לקחת את הנקודה הגדולה ביותר שיש בתוכנו, את הנשמה שאלוקים נפח בנו, ואותה להעצים ולהביא לידי מימוש.

יש מצבים של התמודדות, או של חולשה, שבהם אנו שומעים את הקול של הנחש בתוכנו. לעתים באתגרים כבדי משקל, ולעתים בהתלבטויות יומיומיות. הקול מציב לפנינו שאלה: האם אתה בוחר להימחק או להתממש? או בניסוח אחר: האם אתה רוצה להיות צדיק או להיות מאושר? הקול הנחשי משלה ואומר 'אם תבחר במה שאלוקים רוצה - תהיה צדיק אבל לא מאושר, בעוד הבחירה במה שאתה עצמך רוצה - היא תביא לך את האושר.

אבל כל התפיסה הזו בעצמה היא שקר של הנחש. אם נאמץ מבלי משים את תפיסת הדילמה כפי שמציג אותה הנחש, כבר נפלנו בפח של הנחש, ובזה כבר 'נכשלנו' גם אם נכריע בסופו של דבר 'לוותר על האושר בשביל להיות צדיקים'. אם תופסים אנו את ההתלבטות כמצויה בין לכפות את עצמנו למה שאיננו רוצים לבין להיענות לרצון שלנו, הנחש כבר ניצח. הוא כבש את תודעתנו וגרם לנו לראות את העולם מהעיניים שלו, גם אם בחרנו שלא לחטוא.

התורה, לעומת זאת, אומרת לנו: הדילמה שלכם היא בין שתי שכבות בתוככם. ככל שנצליח יותר לחזור אל נשמת החיים שבונו, גם החיים שבונו יתעצמו, והנשמה תנהיג ותוביל את הגוף איתה לאיכויות חיים גבוהות שמוציאות אל הפועל את צלם אלקים שבאדם.

אנו קרואים קודם כל לנסח נכון את התודעה הפנימית, להבין שהבחירה אינה בינינו לבין כח חיצוני, אלא בין הממד האלוקי שאלוקים הטביע בנו והפך לחלק העמוק ביותר שלנו, ובין העפר שבשכבה החיצונית שלנו. על גבי תודעת אמת זו, יבוא האתגר הגדול והמפורט - לעצב חיים שלמים, שהממד האלוקי הוא זה שמצמיח אותם, ונותן להם כוחות להוציא את פירותיהם. עוד דרך ארוכה לפנינו, אבל את יסודותיה - בתודעה הנכונה - מניחה התורה כבר בפרשה הפותחת אותה.

האם ניתן לאהוב דבר שלא מחזיר אהבה?
מהו לימוד בבחינת 'באר'?
על קשר הלומד והתורה ודרכי קניינה

תורה דיליה

תורתנו, תורת משה, איננה עוד ספר היסטוריה, ואף איננה ספר חוקים. ישות היא. ישות שמערכת יחסים לנו עמה. לומד התורה מתוך קשר ודבקות, חש שנכנס הוא לתוך קשרי, עיתים שמאירה לו התורה פניה, ועיתים שמראה לו פנים עצבות. יש שמגיע הוא האדם לבהירות ויש שיוצא הוא בחוסר סדר. פעמים מגלה היא לו סתריה וסודותיה, ועיתים שאינה מישרה מבטה לעברו - בימים שכאלו בוחנת היא אותו, רוצה לדעת האם ישקיע בה עוד, החשובה היא לו באמת, כמה גדולה לה אהבתו.

הרמב"ם בפירוש המשנה למסכת אבות, בדבריו על המשנה המלמדת את היסוד של 'זקנה לך חבר', מביא בשם אחד מהחכמים שהחבר הוא 'אחר שהוא אתה', מפני שתהיה כוונת שניהם לדבר אחד. אותו החכם מגדיר תְּבָרוֹת כ"יחסי גומלין של רצון טוב בין אנשים, מטעמים של תועלת, הנאה ומעלות טובות" ומציין שחברות מתקיימת רק כאשר היחסים הדדיים לשני הצדדים. הוא מדגים כי איננו יכולים להיות חברים של כוס יין, למשל, כיוון שהכוס נטולת יכולת להשיב חיבה ואהבה. האם באמת כך

1 "השכל האובייקטיבי בעל הביקורת החדה, המעוף וההיקף, הוא יסוד היסודות של העסק בדברי תורה, ברם ההכרה אינה נשאר סגורה בתחום השכל. פורצת היא לה דרך אל התודעה, ההויה האישית מתמלאה תוכן חי ומפעפע, בעל כיוון ומבט חדשים" ('גאולת נפש הדור' לרב סולובייצ'יק).

הדבר? האם אפשר ליצור מערכת יחסים גם בלי לקבל תקשורת ואהבה מהצד השני? אולי לא חברות נקרא לה, אבל אהבה היא לבטח.

עיתים שפוסק האדם ממרוצת לימודו וחושב הוא על הקשר, אולי אף תמה לעצמו לשם מה לומד הוא, ולמה לו להכניס עצמו תחת עולה של תורה. פעמים אלו לא רבות הנה, וככל שעובר הזמן נעלמות. לא כי לא שואל הוא ולא מבקש, אלא כי ככל שמתקדם הוא בתלמודו ומתפתח, שמח הוא בלימודו, מרוצה הוא בתורתו ומתמלא סיפוק, שאלותיו וספקותיו ממילא לא צפות הנה

**עיתים שפוסק האדם
ממרוצת לימודו וחושב
הוא על הקשר, אולי
אף תמה לעצמו לשם
מה לומד הוא - אך ככל
שמתקדם הוא בתלמודו
ומתפתח, שמח הוא
בלימודו, מרוצה הוא
בתורתו ומתמלא סיפוק,
שאלותיו וספקותיו
ממילא לא צפות הנה -
אוהב הוא.**

- אוהב הוא. הפינה שיש לו לאדם בלב עבור התורה מתרחבת היא ללב מלא ושופע אהבה. לומד הוא האדם ויודע, קונה הוא לו תורה, ואט אט נעשית התורה לתורתו, הופכת היא לתורה דיליה.

הצמאון שהנשמה משתוקקת לשלמותה הכללית, משתבר הוא בכל הארה רוחנית שבאה עליה, אבל הצמאון המיוחד של השלמות הישראלית, שמבקשת את

תפקידה, אינו משתבר כי אם על ידי מילוא של תורה (הרב קוק, אורות התורה פרק יא). צריך הוא האדם חברים, זקוק הוא לחברה ולקשרים. נפשו צמאה לאהבה, ממש כשם שצמאה היא לבוראה, לאמונה, לנגיעה בטהור ממנה, במעבר לה. שתי מערכות אלו, אמונה ואהבה, הרבה יש לדבר עליהם, והרבה לשתוק. בחלק מהן אפשר לגעת והרבה מהן עמוק איתנו. אף את מה שנגענו לא תמיד נוכל לקמט למילים, ולצרף אותיות למשפטים; הרבה יש ונגבים הדברים מאיתנו. האמונה והאהבה מתעלמות הנפש הם, ממסתוריה של הבריאה. יכולים אנו לומר, שכשם שהלחם איננו בשביל להשביע רעבון, אלא אדרבה, תחושת הרעב היא למען יאכל האדם וייתן מזון לגופו - כך הצמאון לאהבה ואמונה נטוע בו באדם משחר נעוריו, למען תגיע נפשו אל בוראה, אל יוצרה.

במערכת יחסים ששני צדדים לה ישנם שלבים והתפתחויות. וודאי שבלימוד התורה, עת נפתח הוא האדם, כשמתקדם ומכיר יותר, חש הוא שהאתמול רדוד היה, וכמעט אף גבל בחוסר הכרות. ולא היא, לולי יום האתמול, היום לא היה מגיע, בנוי הוא העכשיו על העבר.

עמל וענוה

עם התורה, כבכל קשר, ישנן שתי נקודות בסיסיות איתן צריך הוא האדם לבוא ולגשת. ישנו ממד של השקעה ונתינה, של עמל ויזע, עד כדי השתעבדות למען הנאהב. זהו עמלה של תורה שיכול להיות בנוי רק על גבי זיקה נפשית עמוקה, מעל אהבה גדולה. לומד התורה שמוותר על דברים רבים בחייו, שנותן לה את היפות שבשנותיו, חוסך אוכל מפיו ומנדד שינה מעיניו - הוא שידע אהבת תורה מהי.

הורונו חכמינו שאין לך אדם שאין לו שעה, ואין לך דבר שאין לו מקום. אדם צריך לסגל לעצמו יכולת הקשבה אמיתית, צריך הוא לדעת שיש לו מה לשמוע ולקבל מכל בריה בעולמו של

הבורא. צריך הוא לקנות לעצמו ענווה? צריך הוא לדעת לשים עצמו בצד. כמה שזה נשמע פשוט, מסובך הדבר כמעט עד בלתי אפשרי.

כך מול אנשים ודמויות, וכך מול תורתנו. זקוקים אנו לתת לתורה לדבר, להיות קשובים לה, לשמוע את דבריה, לנסות לזהות את מנגינתה, ולהיענות לרצונותיה. עבודה גדולה היא, ומוכרחת, הלוא כך יסד לנו ר' חיים וולוז'ינר (כתר ראש נ"ו): "חידוש תורה נקרא כל מה שלומד יותר ומתבררים הדברים מחוורים אצלו", אכן פינה הם דבריו בלימוד התורה. מטרתנו אינה לחדש, אלא להבין טוב ולעומק את דברי הגמרא והראשונים. לקרוא ביושר ובבקורות.

יכולת הקשבה אמיתית, יכולת קבלה, כשם שמוכרחות הן בכל מערכת יחסים כך מוכרחות הן לקניין תורה. תלמיד חכמים 'הנבי' שגורה על לשונו, שהרי הסביר לנו רש"י בפרשת העקידה, שכך היא עניינתם של חסידים לשון ענווה הוא ולשון זימון. רואה תלמיד חכמים עצמו ככלי, רואה הוא עצמו כשליח, זהו סוד הצלחתו, זוהי סגולתה של תורה לשמה. אדם שכזה, שמיעה מיוחדת לו, ראה אחרת, השמש מאירה יותר לעומתו, תכלת השמיים כלפיו זוהרת היא יותר. רואה הוא את ההדר שבבריאה, אוהב הוא את הבריות, מסתכל הוא בעין יפה על הדמויות המתהלכות תחת לחלונו, נותן הוא מקום לכול, וכך גם תורתו משמחת היא, מלבבת.

וכך ביאר רבי שמעון שקופ (בהקדמתו לשערי ישר) את מילות התפילה "ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו", שאין לשמוח במתנת חלק החכמה, רק אם הוא עבד נאמן

2 "חשב הכרמל שעליו תשרה שכניה בהיותו סמל לקנאה, עליו נשחטו נביאי הבעל. התבור חשב שהוא ראוי, בהיותו סמל לגבורה לאומית ששם שרה דבורה. נבחר סיני שנחלש מהר המוריה מקום גבורת הנפש וקנאות דתית לא נגד אחרים כי אם על עצמו" (הרב ראובן מרגליות, דברים בעיתם, ט"ב).

שחושב שהכול אינו שלו ורק לרבו ואדונו, אזי זו שמחה שלימה בקניין החכמה.

בארה של תורה

ישנם לאדם כמה סוגי קשרים, עם כל חבר שח הוא אחרת, בשפה משלו. ישנם לו חברי ילדות, מאז ומעולם כך היה, לא זוכר הוא אחרת. ישנם חברים שחתר הוא לעברם, שזיהה בהם נקודה או דבר מה; ישנם חברים למסלול שפשוט זה כך, סתם כך, מפני שהיו יחדיו צומת ארוכה, תקופה. רק זאת נאמר, שגם חברות ממסלול החיים, כשמתפתחת היא, כשמגיעה לכדי אהבה - עמוקה היא, בעלת זיקה ומשמעות, שהרי מכוון אותו לבו אל מי יפנה ועם מי ישוח; יודע הוא פנימה עם מי תצמח לה החברות, אצל מי ימצא אוזן קשבת ומי יבין לרוחו. לא לכל אדם נמשכת נפשו³.

מערכות קשרי האדם שונות הם אחת מרעותה, מסקרנות הן, מפתיעות, וגם דורשות ומחייבות. לא הרי חבר ילדות כהרי חבר ממסלול החיים, ולא הרי חבר למסלול כהרי חברות שהחלה מזיקה של הערכה ואהבה. מקום אחר תופס הוא בנפש, לא שמערכת אחת טובה מחברתה, אלא ששונות הנה, צורך אחר של האהבה מגשימות הן ומביאות את הנפש על סיפוקה. לא שאין יכול חבר לעיתים לחבוש שני כובעים, אולם המערכות שונות הם, על בקשה אחרת נענות.

אף עם התורה סוגי הקשרים השונים באים לידי ביטוי. במטבעות לשון שונות מדבר הוא האדם עם תורתו. ישנו קשר של ילדות, קשר טבעי ופשוט; ישנו קשר למסלול החיים, קשר שאף מתפתח לכדי לב מלא באהבה, קשר שהתחיל מכך שהאדם נפגש עם דפי הגמרא

3 כמובן שבקשרי מסלול החיים יש את חבר התועלת, וישנם אף קשרים רגילים ופשוטים, סתם ככה לאורך החיים. נצרכים גם הם, צריכה אותם הנפש, כאן מדובר על הקשרים של המעבר, בטח בהקשר של השוואה לקשר עם התורה.

וספרי הראשונים לאורך ימיו ושנותיו; וישנו קשר של זיקה, קשר של הערכה, חתר הוא האדם אל תורתו, הבינה היא נפשו של האדם שבתורה תמצא מזור לצמאונה, יודעת נשמתו שחכמה תמצא בתורה, מלאה היא התורה וגדושה, קורנת היא ומקרינה טהרה ועדינות, תום וטהור.

אדם צריך לסגל לעצמו יכולת הקשבה אמיתית, צריך הוא לדעת שיש לו מה לשמוע ולקבל מכל בריה בעולמו של הבורא. צריך הוא לקנות לעצמו ענווה.

שלושה סוגי קשרים אלו, שלושה סוגי תלמידי חכמים הם⁴. מעיין, מקור מים חיים הוא, אף הבאר והבור הינם מקורות מים, אך קיים הבדל יסודי ביניהם: הבור מקבל את המים אשר הובאו אליו מבחוץ - מי הגשמים באים ונאגרים בתוכו; לעומת זאת, את הבאר חופרים לעומק עד שמגיעים אל המים החיים הנובעים בתוכה שהיו קיימים בה בעומק, החפירה רק מסירה את המעטפת שמנעה מהם לפרוץ.

ישנו תלמיד חכם שהוא בחינת בור מים, אמנם אינו מאבד טיפה, אבל אין בו אלא מה שניתן לתוכו, אומר הוא רק אשר קיבל מרבותיו. דומה

4 רבי עקיבה אומר הרי הוא אומר 'שתה מים מבורך', באר מתחלתו אין יכול להוציא טיפת מים מאליו, אין בו אלא מה שבתוכו, כך תלמיד מתחלתו לא היה אלא מה שלמד. 'נוזלים מתוך בארך', דומה לבאר מה באר מנזלת מים חיים מכל צדדיה כך באים תלמידים ולמדים הימנו. ואיך זיל גמור" (ספרי לפרשת עקב); "כמו כן בנפשות נבדלו זרע ישראל שבהם יש מעין נובע ביותר. ובאמת הוא בכח האבות שחפרו הבארות כמ"ש באר חפרוה שרים. וע"ז כתיב שתה מים מבורך" (שפת אמת תולדות).

קשר זה לקשר שהתחיל כזיקה וכהערכה, בא האדם בשביל לקבל מחברו, צד מקבל ומקשיב לו בנפש.

ישנו תלמיד חכם אחר שהוא בחינת מעיין, מימיו מתגברים מעצמם. תלמיד חכם זה יש לו לב מבין, יודע הוא להוציא דבר מתוך דבר. סותר הוא ובונה, מנתח ומחדש. מכיוון שקשר זה בנוי על השפעה ונתינה, חסרון לו לת"ח שכזה, לא הורגל לשמוע דעה אחרת המתנגדת לדעתו. לא נבנתה לו בנפש עמדה של תלמיד, שהרי מעיין הוא. אם צד של נותן הגיע לקשר, פעמים שאף לתורה עצמה איננו מקשיב שהרי תורה דייליה היא⁵...

אך קיים תלמיד חכם בבחינה שלישית - בחינת באר. תלמיד אשר למד אצל רבותיו בימי נעוריו, הורגל הוא לשמוע, יודע הוא קבלה מה היא, אוזן קשבת רחש לו. אולם משעומד על דעתו, משתאה שלהבת עולה מאיליה, מים חיים לו.

סודה של הבאר הוא להגיע למקום של נביעה פנימית. בפשיסחא מלמדים (קול שמחה תולדות אות ז) שבארות נסתמים כשהעבודה לא פנימית. כוונת התורה בסיפורה שהפלישתים סתמו את בארות אברהם, שרצו הם ללכת

5 "לענין התלמידים דרש רבן גמליאל הזקן.. דג טמא כיצד. בן עניים שלמד מקרא ומשנה הלכות ואגדות ואין בו דעה. דג טהור כיצד. זה בן עשירים שלמד מקרא ומשנה הלכות ואגדות ויש בו דעה" (אבות דרבי נתן מ). הראה הרב שלמה פיישר (דרשות בית ישי סימן נ"ג) ש'דעה' היא עמוד שדרה (דג טמא כיון דלית ליה חוט השדרה, בדוכתא דרדיפי מיא לא מצי קאי - ע"ז לט א). ת"ח שעומד הוא בזכות עצמו, יכול לשחות כנגד הזרם. אולם ת"ח שאין בו דעה, נגרר הוא ונסחב. הולך הוא אחר שמועתו וקבלתו, איננו פתוח לשמוע דעה אחרת. תלמיד חכם שיש לו דעה הוא שנאמר עליו שכל תלמיד חכם שאינו קשה כברזל אינו תלמיד חכם, היות שדווקא מי שבטוח בעמדתו הוא זה שיכול לשמוע דעת הזולת ולהיות מחודד עמו בהלכה; אולם מי שניזון רק מקבלתו, אין בו את היכולת לשמוע ולשקול באמת דברים אחרים. והוסיף הרב פיישר על פי דברי המדרש "זוהב הארץ היא טוב - שאין תורה כחורתה של א"י", בא"י התורה פנימית היא לאדם, איננה חיזונית, בה יש לו לאדם עמידה ויציבות, ודווקא מפני כך מנעימים זה לזה בהלכה, ודו"ק.

בריתי אתך

יעקב אביחיל אוחנה

מדוע מרבים בבקשת מחילה?
מה מהותה של ברית עם ה'?

חידוש הברית על ידי עבודת הסליחה

'אלול' - על מה למה

אחת השאלות המציקות שגורמת לי 'כאב בטן רוחני' כל שנה מחדש, היא שאינני מצליח להבין מה פשרן של ריבוי התחינות והבקשות לסליחה מאת ה', מדוע צריך לבקש מחילה וסליחה כל כך הרבה פעמים, ומדוע גם אחרי חודש שלם של השכמה באשמורת הבוקר לסליחות צריכים אנו להמשיך לבקש מחילה וסליחה מאתו יתברך ביום כיפור, שבו אנחנו אומרים עשר פעמים וידוי וכ"ו פעמים י"ג מידות. תמיד ההבנה הפשוטה אצלי הייתה שמאחר וה' הוא כל-כך רחום וחונן אז ודאי שכבר מחל לנו ב' אלול כשהתחלנו לומר סליחות. הפלא הגדול הוא שדווקא אצל הצדיקים וה'עוֹיִבְדִים', אלו שטוב ה' חקוק על לוח ליבם, והם בוטחים בו יתברך וכל חייהם הם למענו, אלו שמן הצד נראה היה שהם הכי מוגנים מאימת הדין, דווקא הם אלו שהכי מתאמצים ומרבים בתחינה וזעקה לסליחה וכפרה.

כלל גדול יסד לנו הראי"ה קוק זצ"ל במאמר דעת אלוקים, שאין לייחס לקב"ה תכונות שלא היינו מייחסים אפילו לגרועים שבכני האדם. לכאורה זה דבר פשוט שבפשוטים ובכל זאת בעיני הוא כלל גדול, כי בחודש אלול, ריבוי התפילות, התחינות, ה'עניינים', וכל סוגי העבודות הרוחניות ש'מעבר' לעבודה של כל השנה, כל המתח הרוחני הזה עלול לייצר בנפש

לשמוע, ללמוד וללמד

בשלביו הראשונים צופה הוא האדם מהצד, מתבונן, נותן הוא לתורה לדבר, לחדש לו, להאיר פניו מאורה. נותן הוא לה להוליך אותו בין חדריה. נותן הוא מעצמו, משקיע הוא מאמצים, אך בעמדת צופה הוא, בעמדת המבקש. מבקש את בוראו מבקש הוא את תורתו, בא הוא ללמוד, לקבל. ומכאן מתחיל קשר אחר, קשר מסוג שונה, מערכת יחסים כשל איש ואשה, בחינת "אל תקרי מורשה אלא מאורסה". כיוון שזכה ונעשית התורה לתורתו, מהלך אחר הוא. קשר של שותפות, הבנה והתאמה, השפעה הדדית.

זכיתי בילדותי וראיתי. עד היום מתבונן אני משתאה איך ניגשים אנשים שכאלו לתורתם, מביט אני כיצד קוראים הם אותה עוד לפני שהיא מדברת, נפעם אני לראות עד כמה מכוונים הם איתה, כמה עוד לפני ששחה בהיר להם מבוקשה. מתסכל אני איך בחדריה מתהלכים כבביתם, עד כמה מכירים את פינותיה וסדריה, רואה אני ויודע...

בזמנים כשלנו, מוכרח הוא הדבר לפתח את תכונתם של תלמידי החכמים שבארץ ישראל המנועזים זה לזה בהלכה, שיודעים הם להיות קשובים לדעות ולסברות השונות, לראות ייחודם, ולא הוב את השוני שבהם, על אף האתגר הגדול. שהרי לימד אותנו הרמב"ן בפרשת חיי שרה, שדווקא משלל הצבעים והגוונים נצבעת היא כנסת ישראל, דווקא משלל הדעות והסברות הסותרות נבנה לו בית המדרש של העם היהודי.

הדברים נכתבו לאורו של מו"ר ר' זלמן נחמיה גולדברג זצ"ל, מורו ורבו של אבי. ולוואי ונזכה להדבק במידותיו, באצילותו, בענוותנותו - לקבל ממאור פניו. שנדע לברור לנו דרך ישרה שתפארת תהיה לנו מן האדם.

בדרכו ובעבודתו, אולם היה זה ללא החיות הפנימית. השתמשו הם בחותם לא להם. יצחק לא כמוהם היה, וקודם שחפר באר על פי דרכו בעבודת הבורא, חפר את הבאר אותה חפר אביו, תחילה הלך הוא בדרכו של אבא. זוהי עבודתו של יצחק, חופר הוא בארותיו של אביו, ממשיך בדרך ישנה ומים פורצים מאליהם, ומאליה הופכת היא לחדשה.

כך דרכה של הבאר. לומד הוא האדם, והולך לו בדרכם של רבותיו, עם הזמן מעמיק הוא אל תוך עצמו, מגיע לאלוקיו בדרכו, דרך הנביעה הפנימית שבו, הולך ועולה הוא בדרך המיוחדת לו. והתורה תורת רבותיו מתנגנת אצלו במנגינה אחרת. מנגינה ישנה עם גופך חדש, גופך שלו.

כך האיר לנו המאור ושמש בשירת הבאר, שאי אפשר לו לאדם להשיג פנימיות התורה אם לא שילמד תחילה פשטות התורה על בוריה, ולא המדרש עיקר אלא המעשה, שלומד על מנת ללמד לשמור ולעשות. ואם הוא לומד למען יתגדל בה - אינו משיג הלכה אליבא דאמת. וכך אמרו חכמינו וממדבר מתנה כיון שאדם עושה עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל - תורה ניתנה לו במתנה.

כשהגיע הוא האדם לדרגת הבאר, כשנובעים הדברים מפנימיותו, אזי הופכת היא התורה לתורתו, כאשר מצליח הוא להיות קשוב, כאשר שם הוא את עצמו בצד, כשקונה הוא לו את היכולת לחוש את פעימות לבה של התורה, אט אט ולבו שלו דופק הוא באותו קצב, אט אט והופך הוא לאיש של תורה, איש שהעדינות ניכרת מבעד לריסי עיניו, וחוט של חסד משוך לו על שפתיו.

6 מה דורך מדוד - לפרקים רחוקות התורה נישאת לאדם ומזדווגת עמו. נישואיה עמו קמים על ידי ייחוד המביא לידי יחדות שסופה אחדות שלמה. התורה נקלטת לתוך נבכי ישותו ומתמזגת עמו. מי שזכה לכך זכה לנשמה יתרה, נשמת התורה, שממנה בוקע מעיין הברכה. איש ההלכה שהתורה נישאת לו ודבקה בו "רואה" תכנים הלכיים, "מרגיש" אידיאות הלכיות כאילו היו תוכני קול, מראה וריח.

שערים

עבודת ה' ארצישראלית

בקפסולה?

בבידוד?

סתם רוצה להיות ראשון?

קבל את שערים בדוא"ל!

שלח הודעה כעת:
052-830-8499

שהרי "הוא ידע יצרנו" עוד לפני שאנחנו הכרנו אותו, והוא גם מביט ורואה את מאמצינו הכנים לעובדו ולשמור את תורתו, ולכאורה היינו יכולים לומר שאין לנו מה לדאוג מאימת הדין כי סה"כ 'משתלם' לקב"ה להשאיר אותנו כאן. לסיכום - מדוע יש מאמץ מיוחד בעבודת ה' של אלול, הן מצד הסליחות והן מצד יום הדין הקרב, הרי ה' טוב והוא סולח מהר, ואנחנו סה"כ יהודים טובים.

פועלים או בנים

המסקנה המתבקשת מכל הנ"ל היא שודאי וודאי שהמטרה של 'אלול' עם הסליחות והאווירה המיוחדת, היא לא רק המחילה על החטאים של כל השנה ופתיחת דף חדש ביחסים שבינינו לבינו יתברך, אלא יש כאן משהו אחר. עד עכשיו הסתכלנו על מערכת היחסים שבינינו לבין ה' יתברך כאל יחס שבין שני חברים או שבין מעסיק למעסיקו, ולכל היותר ליחס שבין עבד לאדונו. אבל התורה אומרת שבנים אנחנו לה' אלוקינו, והציפייה שיש לאב מבנו (ואף מהבן כלפי עצמו, שכן מי רוצה להיות 'בן סורר ומורה') גבוהה בהרבה מהציפייה מעבד או מעובד. כגודל עוצמתם של הקשר והאהבה כך גדלה האכזבה והפגיעה כאשר ישנה, עד שנוכל לומר שעיקר הכאב והפגיעה נובעים לא ממה שהאחר אמר או עשה, אלא בגלל ש"איך הוא יכל לעשות לי את זה", איך הוא הגיע למצב שהוא לא רואה אותי, מתעלם מהקיום שלי. ישנה אף מדרגה גבוהה יותר, למעלה בקודש ממדרגת הקשר של בן לאביו, ישנה מדרגה של קשר שבין קוב"ה לכסנת ישראל המומשלת בשיר השירים, קודש הקודשים של הכתובים, ליחס הדוד לרעייתו. במערכת יחסים של זוגיות הכל כבר נראה אחרת, אין עוד מקום לסברות של מה אני צריך להקריב ולתת ומה אני ארוויח בתמורה, אלא הנושא הוא עצם הקשר שבין האוהבים, קשר שנכרתה עליו ברית.

לחטוא, הוא יתברך מרבה לסלוח. ואם כך הם פני הדברים אז שאלתנו עולה ומתעצמת - מדוע זה כל אותן תחינות וידיויים מרובים, ולמה להזכיר כל-כך הרבה פעמים שה' יתברך הוא "א-ל מלך יושב על כסא רחמים" בשעה שהוא כבר סלח ומחל.

המתח הרוחני הזה עלול לייצר בנפש תחושה שה' יתברך 'כבד שמיעה' מרצון, הוא לא רוצה לסלוח - כביכול רק אם מאוד מאוד נתאמץ עד ש'תצא לנו הנשמה', אז יש סיכוי כלשהוא למחילה והתרצות מצידו.

ישנה סיבה נוספת שיכולה להקשות עלינו להכנס לאוירה של 'אלול', והיא, שבסה"כ אנחנו מרגישים בסדר עם עצמנו אל מול ה' ואל מול רצונו המתגלה בתורה, ולא זו בלבד שזו הרגשתנו אלא שיש לנו 'סיבה טובה' להרגיש כך. משום שהרי אנחנו בעשירון העליון של היהדות בעולם. אם נבוא חשבון - כמה יהודים יש כבר בעולם, נגיד 15 מיליון, כמה מתוכם שומרי תורה ומצוות - נניח 4 מיליון. כמה לומדים בישיבות - אולי 200 אלף, אם כך אנחנו במקום לא רע... נחدد מעט את העניין - אם נמשיל את מערכת היחסים שבינינו לבינו יתברך, למערכת יחסים שבין מעסיק לעובד, בדרך כלל העובד הוא לא מושלם והמעסיק יודע זאת, ובכל זאת משתלם למעסיק להמשיך ולהעסיק את העובד שלו על אף מגרעותיו. ולכאורה קל וחומר הדבר כלפי ה' יתברך,

תחושה שה' יתברך 'כבד שמיעה' מרצון, הוא לא רוצה לסלוח, לפחות לא מייד, אלא רק אולי, אם מאוד מאוד נתאמץ עד ש'תצא לנו הנשמה', אז יש סיכוי כלשהוא למחילה והתרצות מצידו. לפעמים גם האווירה שיש בישיבות באלול עלולה לסייע להרגשה הזו להתפתח ולצמוח, וזה גורם, כאשר התחושה הזו גדלה, לתסכול פנימי. גם אם ברובד השכלי ברור לכולם שזו לא האמת, וח"ו ח"ו לחשוב כך, שה' יתברך שהוא הטוב ומיטיב לרעים ולטובים ירצה להתעלל בברואיו, תכונה שגם אצל בני אדם קרוצי חומר נחשבת לבזויה ביותר - בכל זאת, התחושה לא נעלמת כשמסבירים לה שהיא לא נכונה, צריך לטפל בה ולעזור לה להשתנות.

במערכות יחסים של בני אדם, כאשר מתרחשת פגיעה של פלוני בחברו, ובאה לאחור מכן בקשת סליחה, ישנה ההדרכה של חז"ל הבאה לידי ביטוי גם בשו"ע בהלכות יו"כ (סי' תרו) "והמוחל לא יהא אכזרי מלמחול". אם כך מצופה מבשר ודם, שנפגע ונחסר בגופו או בממונו או בכבודו על ידי פגיעתו של הלה, ק"ו ובן בנו של ק"ו שכך היינו מצפים מבורא עולם ש"כחשכה כאורה" לפניו ו"אם צדקת מה תתן לו", שאין החטאים נוגעים או פוגעים מאומה ח"ו בו יתברך, שלא יהא אכזרי מלמחול מיד בפעם הראשונה שנבקש ממנו מחילה.

לא זו בלבד, אלא שבאגרת התשובה לבעל התניא כתוב שזה באמת כך, שברגע שיהודי שב בתשובה ומתוודה ה' יתברך מוחל לו, ומביא ראיה (חסידית ביותר) מכך שאנו מברכים בתפילת עמידה "חנון המרבה לסלוח", לא כבקשה אלא כקביעת מציאות, וממילא מובן שזה אכן כך, אחרת זו היתה ברכה לבטלה. בעל התניא מדייק גם מלשון הברכה "המרבה", שיש בזה רבותא גדולה, שלעומת מידותיו של בשר ודם שכאשר חוטאים נגדו פעם ופעמיים ושלוש הוא כבר לא כל-כך ממהר למחול, מידותיו של הקב"ה אינן כן, אלא גם כאשר יהודי הרבה

מהי ברית

מהי ברית ובשביל מה אנשים כורתים ברית ביניהם. שהרי אם שניים אוהבים זה את זה והם חברים טובים - מצויין, מה הם מרוויחים אם יכרתו ביניהם ברית.

הכי קל להבין את זה דרך חתונה, ברית הנישואין. בחור ובחורה נפגשים, יש נשיאת חן ואהבה והם מחליטים להתחתן. למה? מה זה מוסיף?

כגודל עוצמתם של הקשר והאהבה כך גדלה האכזבה והפגיעה כאשר ישנה, עד שנוכל לומר שעיקר הכאב והפגיעה נובעים לא ממה שהאחר אמר או עשה, אלא בגלל ש"איך הוא יכל לעשות לי את זה"

ההחלטה לכרות ברית, להתחתן, היא החלטה שתחייב אותם זו כלפי זה, ולהיפך, לכל החיים, הברית נותנת תוקף להחלטה, תוקף כזה שנסיבות החיים, יהיו אשר יהיו, כבר לא יפרידו בין השניים. גם אם לבבותיהם יתרחקו מעט, וגם אם יריבו, גם בשעות קשות ובנסיונות מורכבים וקשים, ברית היא ברית. והיא זו שתתן את הכח להצמיח את הקשר והאהבה מחדש. אותו דבר בין שני אוהבים-ידידים, שמחליטים לכרות ברית, הם בעצם אומרים אחד לשני: "אחי היקר, לא משנה כמה נתרחק, וכמה החיים יובילו אותנו בדרכים שונות אני תמיד אהיה בשבילך כשתצטרך אותי". לאור ה"ל אפשר

לחשוב שהברית נצרכת לא בעבור הרגע בו היא נכרתת, אלא בשביל העתיד הלא נודע, כאשר יהיה ריחוק פיזי ואולי גם נפשי בין השניים, אז תתגלה מעלתה של הברית והצורך בה. אך האמת היא שגם את ההווה הברית צובעת בצבעים אחרים שלא היו מופיעים לולא היא. המשמעות של ברית הופכת את האהבה שהיתה בין השניים מ"התנדבות" למחויבות, לא מחויבות חיצונית שהיא כמעמסה על הנפש, שמכיוון שהאדם התחייב אז הוא "צריך לעשות כך וכך", אלא מחויבות שהיא נגזרת מכך שכל צד 'מריח' או רואה בצד השני חלק מעצמותו, מעצם הזהות שלו, עד כדי שיכולה הברית להביא ל"אחדות הנפרדים", אהבה בגימטריא אחד.

כאשר אנו מתייחסים אל הקשר שלנו כלפי ה', לא כאל קשר המבוסס על "תן וקח" אלא כקשר של ברית, גם היחס אל החטאים משתנה. זה לא דומה לעובד במפעל שיכול לומר בלב שקט - "אני עובד טוב סך הכל", בקשר כזה אין מקום שצד אחד יקום ויאמר: "בגדול אני די נאמן לך", שכן כל עניינה של הברית היא נאמנות מוחלטת ללא זיופים, וכל פגיעה בברית ובקשר היא למעשה בגידה בצד השני. המשמעות של הבגידה היא למעשה התעלמות (מודעת או לא מודעת) מקיומו של הצד השני, וכדי לתקן פגיעה כזו צריך להתאמץ. מתבקש שיהיה כאן תהליך של חידוש קשר וקשירתו מחדש בקשר אמיץ וחזק, ולא נוכל להסתפק בבקשת סליחה גרידא. מעבר לכך, גם לא נוכל להסתפק בבקשת סליחה פעם אחת, משום שאף על פי שה' יתברך הוא "חגון המרבה לסלוח" שסולח מייד, אנו מצידנו, ראוי שנרגיש ונשים אל ליבנו שהחטאים הובילו אותנו להתעלמות מקיומו של ה', כביכול במשך זמן לא מבוטל חיינו את חיינו כאילו הוא אינו (לפעמים אפילו תוך כדי שלמדנו תורה וקיימנו מצוות!), ראוי שנבין שאנחנו בבור עמוק של שכחת ה', בור שכדי לצאת ממנו צריך חבל חזק ועבה, חבל

שנשזר מהתפילות, הרצונות והמאמצים הכנים שלנו לחדש את הברית ואת הקשר. התחינות והסליחות, כאשר הן יוצאות מהפה בצורה כנה, הן גורמות לנו לחזור ולהיות עומדים לפניו יתברך, מודעים בכל ליבנו לקיומו ולהימצאותו בכל, ואז אנו שבים בתשובה - לפניו, להיות עומדים לפניו, נכונים לחדש את הקשר ואת הברית.

ה' לא ביקש המוני פועלים שעובדים ומקבלים משכורת שכל מאווייהם מסתכמים בלנוח על הספה עם כוס בירה אחרי העבודה - ה' יתברך מבקש שנהיה "כלבבו".

אפשר היה לנסות לענות על השאלה גם מכיוון שונה, ולבארה ע"פ משל, לאדם שבור לב וגוף, שהיה במצב שפל מכל הבחינות, בריאותית, נפשית, כלכלית וכו', ובא לפתע אדם 'מלאך', ומשקיע בו המון זמן וכסף, ולוקח אותו לרופאים ולמטפלים הכי טובים ויקרים, ודואג בכל מאודו להקים את הדל מעפרו, עד שהדל אכן מתרומם והופך לאיש נשוא פנים ומבוסס ולא נותר זכר לשפלות שהיה בה בעבר. כמובן שהלה יהיה אסיר תודה למיטיבו, ואם קרה והתקיים בו מקרא שכתוב "וישמן...ויבעט" ותגרם פגיעה למיטיבו בגללו - ברגע שהוא יבין מה עשה ובמי פגע - רגשות האשם והחרטה שימלאו את ליבו יהיו עזים ביותר. הוא ירבה בבקשות סליחה ומתנות ויעשה כל שיוכל כדי

לפייס את מיטיבו. כך גם אנו - אם נשים ליבנו לכל מה שעשה לנו הבורא ב"ה לעומת היחס שהשבנו לו, לא נוכל להמשיך ולחיות "כרגיל". אך עדיין נראה שאין בכוחה של התבוננות מסוג זה להוציא את הנפש לחופשי ממאסר תחושותיה, כי סוף כל סוף היא נשאת אסירת תודה, ואסיר תודה - הוא עדיין אסיר. רק אם נצליח לבוא לידי מידה זו של אהבה והשתוקקות אל ה' יתברך כי הוא חיינו, ונרצה בכל מאודנו לחדש עמו את הברית ואת הקשר החי, אזי נוכל מכוחו של הרצון הזה, לבוא ולהביט על מצב יחסינו עם ה' בהווה ולבחון אותם לעומת טיב הקשר והיחסים שהיה ראוי שיהיו, להתחרט ולהשתנות.

נראה אולי שזה מה שחודש אלול בא לומר לנו. עבודת "אני לדודי" של אלול היא להקשיב מה ה' אלוקינו באמת שואל מעמנו, שנהיה בבחינת "ביקש ה' לו איש כלבבו" - לא המוני פועלים שעובדים ומקבלים משכורת שכל מאווייהם מסתכמים בלנוח על הספה עם כוס בירה אחרי העבודה, זה לא מה שה' ביקש, לא בשביל זה הוא ברא את העולם. ה' יתברך מבקש שנהיה "כלבבו", שנראה לו שאנחנו רוצים אותו בכל ליבנו, ושנאנחנו מוכנים לעשות לא רק את מה שהוא ביקש מאתנו, ולא רק את מה שהוא רמז לנו שהוא רוצה, אלא להיות נכונים להקשיב, להבין ולעשות גם את מה שהוא רוצה ולא רמז אפילו. שכל חיינו נהיה מעתה עם הפנים אליו, שנראה לו שרוצים אנו בברית המופלאה שבינינו לביןנו.

רוצה את

שערים

עבודת ה' ארצישראלית

אצלך על הבמה?

לא משנה איפה אתם לומדים

מדרשה או ישיבה גבוהה

ישיבה תיכונית או אולפנה

או אפילו דף יומי בבית הכנסת השכונתי

שערים

עבודת ה' ארצישראלית

יכול להגיע עד אליכם.

צור קשר: 052-8308499

לקבלת 'שערים' בדוא"ל שלחו הודעת SMS למספר הטלפון

או במייל: yosef154@gmail.com